

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji :

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO III.

V LJUBLJANI, 1. AVGUSTA 1883.

ŠTEV. 8.

Slovenija svojemu cesarju.

(11. do 17. julija 1883.)

1.

Zapustil zlati si prestol
In svetlo stolno mesto,
Na Savski svet si stopil dol
Med ljudstvo svoje zvesto.
Pozdravljen sredi naših trat,
Oj svetli car, oj mili car,
Pozdravljen nam stotisočkrat,
Naš oče in vladar!
Pozdravlja stari Te Triglav,
Pozdravlja bistra Sava;
On ded pravičen, čvrst in zdrav,
In ona živa, zdrava.
Pozdravlja Te,
Proslavlja Te
Triglava siva glava,
In hči mu, bistra Sava.
Pozdravljen sredi naših trat,
Pozdravljen car stotisočkrat.
Tvoj ded od nas zdaj šeststo let
Prejel je vlast ta krasni svet;
In te mogočne, svete zveze
Razdrle niso viher jeze,
Razrhljal ni je časov tek,
Le krèpčal jo je vek na vek!
Pač mnog je ljut vihar divjal
Po poljih naše domovine;
A narod naš ni trepetal,
Ni v vérnosti omahoval
Do carske rodovine.

Le prašaj gôre, dole, griče,
 Zvestobe naše vsi so priče;
 Glej mesto, grad in trg in vas —
 Povsodi vdanosti dokaz!
 Poglej na davna polja bôjna,
 Viharna nekđaj, zdaj pokojna, —
 Na dnu krvavih teh grobov
 Krdela hrabra spé nebrojna,
 To čete Slave so sinov!
 Za dede Tvoje in očete
 So lile kri te hrabre čete!
 Pač so zasuli dede v grobe,
 A njih krepost zamrla ni;
 Njih hrábrosti in njih zvestobe
 Ponosni dédiči smo mi.
 Le glej bojišča naših dnij,
 Tam zá Te mi smo lili kri!
 Ta krasni svet, ta vrli rod
 Pač zlate vreden je usode;
 Od Tebe, carski naš gospod,
 Naš rod naj zlate dni dobode!
 Zaupno kot na dede ded,
 Na Té mi vpiramo pogled:
 Osreči, mili car, osreči,
 Naš národ Te srčno ljubeči;
 Da srečen rod naš in naš svet
 Slavil Te bo še poznih let.
 A mi Ti zdaj prisegujemo,
 Da zá Te radi žrtvujemo
 Blago in kri.
 Če vstane kje vihar srdit,
 Le naj hrumi, le naj besni,
 Rešilen meč, branilen ščit
 Ti bomo mi.
 Srčno mi planemo na boj
 In zmanemo sovražni roj
 Pojoč sred bojnega viharja:
 Bog živi dom, Bog živi carja!

2.

Privreli, oj bratje, ste semkaj vesélo,
 Da skupno prerédek praznujemo god,
 Ko nas obiskuje in našo deželo
 Dobrótni naš oče, cesarski gospod.
 Prišli ste se klanjat cesarju—očetu,
 Ki blag je gospôdi, a boljši še kmetu!

Vladarjev je mnogo na zēmlji prostrāni,
 Od našega vender milejšega nī,
 In Njemu vsi národi zvesto so vdani,
 A vender od nas mu zvestejšega nī!
 Godújmo tedaj o Njegovem prihodi,
 Ki srčno nas ljubi, očetovsko vodi!

A kakor smo dānes v veselji jedini,
 Jedini bodímo povsod in vsegdār,
 Jedini in zložni v korist domovini,
 Jedini za sleherno vzvišeno stvar!
 Ta misel na veke nas mora voditi,
 In s tem mi pozdravljeni, gostje čestiti!

3.

Očetov carskih slavni sin,
 Dedič njih kron in njih vrlin,
 Oj cár države neizmérne,
 Vladár mogočnih Ti dežél,
 Vodník neštétih Ti krdél,
 Vladár in oče Kranje vérne,
 Pozdravljen bodi nam gorkó,
 Pozdravljen bodi tu srénó,
 Ponósna in junaška Kranja,
 Z ljubečím srcem se Ti klanja! --
 Država Tvoja je prostrana,
 A večje Tvoje je srcé;
 Za ljudstva vsa, ki v skrb Ti dana,
 Občutke v njem gojiš gorké,
 Kot oče vladaš nad rodóvi,
 A ti so zvesti Ti sinóvi!
 Sinóve té kot ravnopravne
 In polnoletne si prozvál,
 Pravice ustavne in naravne
 In národne si jim podál.
 Nam tudi zlati zor vstajenja
 Pod žezlom Tvojim sinil je,
 In žár veselega življenja
 Slovenski svet prošil je!
 Kakó bi pač naš rod vesel
 Očeta — Tebe ne vzprijel?
 Navdušeno Te v svoji sredi,
 Oj mili car, pozdravljamo,
 Ognjeno v materni besedi
 Srcá Ti čute javljamo:
 Bog živi, carski Te gospód,
 Na vék carúj Tvoj slavni ród!

S. Gregorčič.

4.

 Pozdravljen, svetli car, v Ljubljani beli!
 Slovenija se klanja pred Teboj;
 Sinovi moji, glej, so prihiteli
 Od vseh strani, obhajati prihod Tvoj:
 Obličje gledat svojega cesarja,
 Ki ž njega sveti milosti jim zarja.

Iz zibelke je dete vzela mati,
 V naročji ž njim gre, kamor vsi gredó;
 Doma ne more starček sam ostati,
 Popotni les je v súho vzel rokó:
 Iz mest, vasij, iz zadnje gorske kočé
 Prišlo je vse, pozdravit Tebe, oče!

Oj, v milosti, gospod, ozri se nanje!
 Zamaknjeni pred Tábo, glej, stojé;
 Kar vidijo, lepé se zdé jim sanje,
 Otročje se raduje njih srcé:
 A ko se jim veselje v glas izlije,
 Bobnečih topov z grada grom prevpije.

Dovolj po poti videl si bleščóbe,
 Zlatá, srebrá se malo vidi tód;
 Ljubezni več, izkušene zvestobe
 Zastonj iskal bi, reči smem, drugód:
 Okó pri nas ne najde mnogo paše,
 A vender malo ni bogastvo naše.

Glej, zdravih, krepkih udov Tvoj Slovén je.
 V jeklenih prsih biva mu pogúm;
 Z obličja sije staro mu poštenje,
 Iz bistrega očesa bliska um:
 Cesarja ljubi, ljubi dom svoj mili,
 Stoji, ne gane se v vihartni sili.

Stoletij šest je slavni hiši Tvoji
 O jasni, hudi uri bil udán;
 Tih v miru oratár, v kravem boji
 Vihtil je bridki moč nestrahován.
 Stoletij šest, naš cesar, dolga doba!
 Slovencu ni omahnila zvestoba.

Spomin hvaležen dedom Tvojim hrani,
 A káko Tebi hvalo je dolžán!

Ti si mu v noči zapovedal: Vstani!
In nov Slovincu je zasijal dan.
Ti dal si nam, da smo še med narodi,
Za tó Ti večna čast in hvala bodi.

Ti dal si, da z domačo govorico
Slovén pozdravlja Tebe, svetli car!
Ti dal nazaj si staro mu pravico,
Da bode v hiši svoji gospodar:
Da se mu ne teptá in zasmehuje,
Kar drágo mu, kar svéto imenuje.

Pravico si zapisal na zastavo,
Ki krepko Tvoja roka jo drží;
Mir svojim zapovedal si in spravo,
Jednako vse jih, oče, ljubiš Ti.
Vesel Sloven besedo Tvojo čuje:
Naródu národ naj ne gospoduje! —

Molčite vi, ki zlobno govorite:
Svobóde zlate vreden ní Slovan!
Molčite in sramotno odstopite,
Minil gospostva vašega je dan!
Nikomur noče več Slovan služiti,
A bratu brat pošteno hoče biti.

O ne poslušaj, car, njih svetovanja!
Ni res, kar v jezi svoji govore;
Slovan soseda, brata ne preganja,
Dovolj krivice sam užil je že.
Kroták Slován je, rahel, milo sodi,
Mir, brátovstvo oznanja med naródi.

Zaupaj, oče, nam, in mir in sprava
V dežele pride in ljubezni žar;
Hvaležnost ljudstev bó in večna slava
Plačilo tvoje, modri gospodar:
Ne pridi, a če pride tuja sila,
Ob prsi zveste bode se zdrobila — —

Slovani smo in zvesti Avstrijani!
Prisego čuj Slovencev svojih, car!
Svoj rod Slovan in ž njim cesarja brani,
Ne izneveri njima se nikdár!
Glas kakor grom odmevaj od Triglava:
Bog živi našega cesarja! — Slava!

J. Stritar.

Cyclamen.

Spisal Janko Kersnik.

Roman.

Deseto poglavje.

(Dalje.)

Hrast je bil krenil po stranski stezi proti Borji ter meril urnih nog svoj pot.

Pa ne dolgo, kajti na krat je obstal, pobrskal s palico po listji kraj steze ter zamišljeno zrl pred se.

„Naj velja, kar hoče!“ dejal je čez nekoliko trenutkov poluglasno, udaril s palico po bližnjih vejah ter se obrnil povprek čez goščo na stran, kjer je stala Medenova pristava.

Ugibal in sodil je početkom skoro hladnokrvno, akoravno mu je srce nemirno bilo ter mu kri kipela v glavo.

„Spoznala me je, spoznala! To je gotovo!“ govoril je poluglasno sam s seboj; „in vznemirilo jo je to spoznanje. Samote si bo želela, in ven, ven na prosto bo šla, ven na zrak, kakor jaz! Jaz? Haha, bedasto!“

Rekoč je mahal po praproti in robidovji. A korakal je le dalje.

„In kam pojde? Gori v bukove, kakor navadno. Govoriti moram ž njo! Pa kaj? Kaj poreče ona? Ah, stresnilo jo je, ko me je videla — in kako lepa je, kako krasna — ah —“

Obstati je moral; steza, po kateri je stopal kvišku proti grebenu, bila je strma in preprečena z debelimi koreninami, on pa je bil že silno zasopen. Temno je tudi postajalo in v dolino še ni bilo mesečnih žarkov.

„Kaj poreče?“ premišljeval je v novič. „Bežala bo, — ne, ne, pa niti pogledala me ne bode, nego morda — z zaničevanjem! Ah, — kaj zaničevanje! Kaj besede! Ljubi me pa vender še. Bode li tega hromega starca ljubila? Nocoj je prilika govoriti ž njo, torej le dalje!“

Ves razvnet in skoro besen je bil v svoji strasti, in to tem bolj, čim više je prihajal in čim bolj se je spehal po strmi stezi. Zato tudi hladnega, pametnega sklepa in presojevanja ni bil več zmožen.

Vsegdar se bodemo motili, ako mislimo, da je stara nekdanja strast in ljubezen na veke pokopana, ako smo jej tudi v mrzli uri dali slovo ter novi ljubezni odprli dušek, katera ono izključuje; bodimo tudi še tako srečni, naj nam polni nova ljubav vso dušo, vse dejanje, vse življenje: nikdar nismo gotovi, da se stara ljubezenska strast ne povrne z dvojno elementarno silo ter ne podere in ne razruši vseh močnih in lehkih spon, v katere nas je že poznejša uklenila.

Taka se je godila nocoj tudi z doktorjem. Jedin spogled s to krasno ženo, katero je nekdanj imenoval svojo ljubo, jedino to nemo srečanje mu je navdalo dušo z nepoznano, z neznosno strastjo, kateri bi bil zdaj, nocojšnji večer vse žrtvoval.

Elze se je spomnil jeden trenutek! Pa niti otresti se mu ni bilo treba tega spomina. Je li bil vezan na njo? Mu je li kaj obljubila? In če jej je on dejal, da jo ljubi, — mu je li ona tudi to zatrdila? Torej proč ž njo!

Zdaj je stal ves upehan, razburjen in skoro tresoč se na vrhu grebena. Ravno tu ni bilo drevja, in hladna večerna sapa mu je pihala v vroče lice. Nebo je bilo jasno, in mesec, ki je stal že visoko, srebril je bele breze, rastoče po bregu pod robom.

Kaka dva streljaja nazaj se je blesketalo izza drevja ozidje Medenove pristave, nekoliko korakov pred doktorjem pa je stal mal temen log debelih bukev.

Tja je bil Hrast namenjen.

Zasopel je trikrat globoko, da umiri srce, ki mu je skoro na glas bilo, ter šel naglimi koraki proti logu.

Debela, kamenita miza je stala pod dvema košatima drevesoma in nekoliko surovo tesanih klopj okrog nje; a žive duše ni bilo blizu.

„Ni je še!“ šepetal je Hrast ter sedel na klop tako, da je zrl na jasno obsevano stezo proti gradu. „Priti pa mora, — mora — mora!“

Zadrževal je sapo, da bi čul korake prej, nego da ugleda prihajajočo. Pa zastoj! Okrog njega po travi, po grmovji so cvrčali in škripali murni, kobilice in drugi mrčes, v samotni dolini pod njim pa so skovikale v jedno mer mlade sove. Druzega glasu ni bilo čuti.

Tam daleč pod Drenovskim gradom so zaukali čez dolgo časa grajski hlapci in kmalu potem je čul doktor glas borjanske ure: bila je deset.

„Ne bo je, ne bo je!“ hitel je sam pri sebi; „a če nocoj ne, pa jutri, pa drugokrat!“

Odšel je počasi, postal še dvakrat, in jedenkrat se vrnil celo nekoliko korakov nazaj, ker se mu je zdelo, da je čul glas stopinje; pa zaman.

Ko je šel naglo s povešeno glavo proti Borji, bilo mu je v mislih jedino: „Jutri, pojuteršnjem — jedenkrat gotovo!“

Jednajsto poglavje.

Kresni večer se je bližal in le-ta je bil našim Barjanom jeden najvažnejših vsega leta. Kajti vsi tržni odličnjaki in naši znani sosede iz okolice so se zbirali ta večer s svojimi družinami vred na holmu blizu Medenovega posestva, na čigar golem vrhu so zakurili vsako leto velikansk kres. Megla, ki je bil glavni reditelj te veselice, preskrbel je umeteljni ogenj in rakete, katere je se ve da sam prižigal in izpuščal v zrak; oženjeni gospodje so skrbeli za mrzla jedila, neoženjeni so pa kupili vsako leto debelega janjca, katerega je davkarski sluga umetno pri kresnem ognju na dolgem lesenem drogu pekel; vsi skupaj pa so zložili novce ter kupili vedro vina ali še več, — po zmožnosti in potrebi.

Prav vesel je bil ta večer, in da niso pogrešali niti pevcev niti godbe — v sili jedne harmonike, — za to je skrbel zopet Megla.

Tudi letos je že ves teden prej letal od jednega do drugega z vpisno polo ter nabiral novce, naročal to in ono ter časi govoreč o onih, kateri so bili že obljubili, da se udeležé veselice, migal jako skrivnostno z ramami.

K doktorju je prišel stoprav dva dni pred kresom. Tega se je bila, kakor vselej po jednacijah viharjih, polastila navadna reakcija, in od onega večera navzlic tedanji trdni nameri ni bil še blizu Medenove pristave. Na Drenovo pa tudi ni šel.

Dopoludne se je v prostih urah posmehoval samemu sebi, popoldne po dokaj obilem obedu pri izpraznjeni butelji pikrega terana so ga obhajale redno romantične misli, in udal bi se jim bil gotovo ter šel ven, tja ven proti znanemu logu, ko bi bilo vsaj že — mračno. A do tja je bilo še mnogo ur in suhi pravni spisi, katere je študiral,

zadušili so vso romantiko. Zvečer je zatorej redno — mesto na levo iz trga, — krenil na desno v gostilno.

Kakor ga poznamo do zdaj, tega našega junaka, ne moremo se čuditi takim izpremembam.

Megla ga je počastil torej še le predzadnji dan pred veselico s svojo vpisno polo.

„Krasno bode letos, gospod doktor!“ hitel je neutrudljivi aranžér; „vse se bode udeležilo, trg in okolica. Rakete so izborne, po goldinarji sem jih plačal!“

Hrasta je malo neprijetno dirnilo, ko je oni imenoval okolico. Spomnil se je Boletovih in Elze, katero je bil toliko časa brez izgovora zanemaril.

„Kdo bo prišel iz okolice?“ vpraša potem radovedno.

„I no! Meden, Boletovi, potem oni iz Predvora, zaloška gospoda, — ali ni to dovelj?“

„Dovelj pač! A ti pridejo vsako leto; torej letos ne bo nič lepše, nego druga leta,“ smeje se doktor. Pri tem je izročil Megli svoj donesek za vino in pivo.

„Mislite?“ deje oni skrivnostno.

„A se ve da!“ posmehuje se Hrast; „Vaših raket sem pozabil, in morda ste mesto jedne harmonike naročili štiri!“

„Ne, ne tako! Vedite gospod doktor, nikomur še nisem povedal, pa nekaj sem vendar dobro naredil. To me bodo zavidali naši gospodje; morda še celo Vi?“

„Kaj vraga!“ kliče Hrast; neka slutnja se ga je bila polastila.

„Pri Boletovih sem bil včeraj!“

„A—a!“

„In tam sem dobil ono krasno gospo z Medenove pristave, —“

„Kaj — llovsko?“ zakliče doktor ter plane s stola.

„Glejte, glejte! Saj sem pravil, da me boste zavidali. Ime že dalje poznate nego jaz!“

„Ne, ne, začudil sem se le, kako srečo imate Vi glede novih znanstev!“ reče zopet doktor navidezno mirno; utripalo je pa vendar vse po njem.

„Torej kaj ste opravili tam pri Boletovih?“ nadaljuje ter sede zopet k mizi.

„Vse sem povabil, tudi to krasno tujko, in na daljše prigovarjanje — vedite, jaz znam govoriti, kadar hočem — obljubila je, da pride z Boleško k našemu kresu. Soproj njen pa ne more.“

„No, no! Čestitam Vam!“

„Pa to je še skrivnost. Samo Vam sem jo razodel, torej prosim, molčite do tedaj!“

„Da jo Vi pripeljete zmagonosno v našo družbo!“ deje Hrast porogljivo. „Ne bojte se, da bi izdajal Vašo skrivnost. Molčal bom, ko zid.“

Megla se je odpravljala.

„Stojte malo!“ oglasi se Hrast še jeden pot; „povejte mi, kako je prišla ona tujka k Boletovim?“

„Vprašal nisem! Pa to bi morali Vi bolje vedeti, ker ste mnogokrat na Drenovem.“

„Dolgo me že ni bilo gori!“

„Ah tako! Jaz tudi rajši drugod jašem,“ smeje se adjunkt.

„Morda okrog pristave,“ roga se oni. Jezilo ga je govorjenje tega gizdalina.

Megla namežika samosvestno.

„Kregala se ne bodeva, gospod doktor, in Vi mi ne boste poti gradili. Torej na svidenje!“

Rekši to je zaloputnil že duri za seboj.

Doktor je zrl z zaničljivim pogledom za njim. Pa takoj potem je vstal s stola ter naglim korakom premeril sobo.

Imenovanje Katinke Ilovske po drugem in misel, da jej bodeta čez malo časa vender le stala nasproti, — vse to ga je v novič močno razburilo. Proč je bil ves mir, proč ono sarkastično nadziranje samega sebe, s katerim se je posmehoval svojim slabostim, svoji strasti.

„Videl jo bom, videl jo bom!“ šepetal je ter mel si roki. „Pa kako bo to svidenje? Kaj poreče ona? Ah, nič, nič; ko tujca naju bodo predstavili, — bode li barvo izpremenila? Pa — Elza? Póleg bode stala! Ah, kaj to! Saj nisem sedemnajst let star!“

Jedenkrat se je bil doktor že tolažil s tem izrekom; a bilo je to v ravno nasprotnem slučaju nego danes.

Stopil je k oknu ter pritisnil vroče čelo na steklo. Na oknu v kozarci vode pa so stale zopet rože, cel šopek, katerega mu je pripravila skrbna hišna gospodinja; pa ta vonjava, ta duh ni imel več take moči ko nekdanj one vijolice; to je bilo vse navadno, vsakdanje, brez ognja! Le tu v njegovi glavi, v prsni, tu je gorelo in peklo.

Opoludanski zvon ga je vzdramil.

„Neumnost, grozna neumnost!“ siknil je ter zmajal rame, kakor bi hotel nekaj otresti; obraz mu je bil nenavadno resen. Ko je pa nekoliko trenutkov pozneje korakal čez trg proti gostilni, kjer je zdaj navadno obedoval, bil je zopet stari doktor Hrast.

Dvanajsto poglavje.

„Radovedna sem, kako Vam bode ugajala naša kresna veselica,“ dejala je Boleška svoji sosedinji v vozu, ko sta se odpeljali pozno popoldne od Medenove pristave.

Pripeljala se je bila tja po njo; nasproti njima je sedela guvernantka s starejšo Boletovo hčerko. Vozil je pa Bolè sam sedeč poleg sluge. Treba je bilo skoro peljati se do podnožja onega holma, kjer je bil napravljen kres, ker bi bila sicer pot gospem preutrudna.

Borjanom je bilo bliže tja.

„Jednake gotovo še nisem videla,“ odgovori z lehkim smehljajem Katinka Ilovka, kajti ta je sedela poleg Boleške. Bila je elegantno, temno opravljen, in ravno ta temna barva jej je najbolj pristovala. Elza jo je pazljivo ogledovala, a povedati ni moč, kakov vtis je napravila tujka na njo.

„Posebnega ne smete pričakovati; tudi družba, da se prav izrazim, ni posebno kočljiva, pa zanimalo Vas bode morda marsikaj.“

„Žal mi je, da se moj soprog ne more udeležiti tega izleta; a bolje mu je vender tu v Vašem zdravem zraku, in v nekoliko mesecih mora okrevati, če pojde tako,“ reče Katinka skrbljivo in odkritosrčno.

„Bog daj!“ pristavi Boleška.

„Torej družba bo velika?“ vpraša zopet ona.

„Prepričali se boste sami; pripovedovati Vam ne smem preveč, da potem ne boste neprijetno iznenadejani.“

„Vi se smejete, gospica?“ obrne se Ilovka k Elzi, kateri je bil v istini ušel lahek smehljaj.

„Ah, spominjam se le, kako se je meni godilo, ko sem bila prvič v borjanski čitalnici. Ali še veste, milostiva, kako so me hoteli slovenskega jezika učiti?“

„To menda še vedno hočejo!“ odgovori malo zbadljivo Boleška. „In doktor Hrastovo slovnico menda sami rabite.“

„Se ve da!“ zavrne guvernantka nedolžno in veselo, in ne da bi izpremenila barve na lici. „On je bil jedini, ki je imel slovnico.“

Niti Boleška, niti Elza nista zapazili, da se je tujka stresnila pri zadnjih besedah Drenovske gospe. Lahka rudečica jej je silila v lice, a potem je bila takoj zopet bleda, kakor vedno.

„Je li to poseben čestilec Vaš?“ vpraša mirno, obrnivša se k Elzi.

„Tega ne smem in ne morem trditi, kajti zdaj ga menda že štirinajst dni ni bilo na Drenovo, ka-li?“ smeje se ona.

Obe, Katinka in Boleška sta jo natanko opazovali, a njen obraz ni kazal nobene zadrege.

„Doktor Hrast je advokat v Borji in naš stari hišni prijatelj; priliko bomo imeli, predstaviti ga Vam; jako uljuden in izobražen mož je to,“ razklada Boletova soproga.

Tujka je stisnila ustni, a odgovorila ni s prvega ničesa.

„Krasen kraj je to, in tako krasen večer!“ reče čez nekoliko trenutkov, oziraje se po okolici.

„In tu smo že pod holmom!“ oglasi se Bolè ter pokaže z bičem na grič, v katerega podnožji ob enem ustavi konja. Izročil je vajeti slugi ter pomagal gospem iz voza. Potem so se vsi napotili po široki, ne ravno strmi stezi navzgor, od koder jim je že glasen vrišč naproti donel.

Gori je bilo vse najboljše volje. Pevci, katere so reprezentirali učitelji in nekoliko pisarjev iz Borja in njim na čelu občinski tajnik Koren, sedeli so okrog sodčeka piva ter peli v jedno mer in praznili kozarce. Megle ni bilo med njimi, ker je bil reditelj ter je imel povsod, posebno pri ženstvu, dosti opravila. Ne daleč od pevcev je sedel na improviziranem sedeži sodnik Majaron ter nad vse hvalil pečenega janjca, rekoč, da prekosi vsako teletnino. Blizu njega sedeli in stali so lekar, sodnijski pristav in nekaj odličnejših tržanov. Gospe so sedele v veliki gruč in ne daleč od njih se je gnetlo dokaj mladega ljudstva: gospodične in mladi gospodiči, zadnji iz onih krogov, iz katerih so se rekrutirali tudi pevci. Za njimi na velikem kamenu je pa sedela godba, namreč dva godca, jeden s harmoniko, drugi z okornimi gosli, in po evilečih glasovih, katere sta vzbujala ta dva, rajal je ves mladi svet.

Jedi in pijače je bilo dovolj; vsak si je izbral, kar si je hotel ter vzel z bifeja, ki je bil napravljen na veliki surovo tesani deski.

Kakih petdeset korakov v stran je gorel velik ogenj, kjer so bili spekli janjca, poleg njega pa je bila pripravljena za pozni večer še velikanska grmada. Kmetški fantini pa so tam v jedno mer nabijali topiče ter zažigali jih, da je gromelo daleč po ravnini.

Hrast je bil že tu, pa motal se ni med veliko družbo, nego stal je skoro ves čas na strani ter govoril z okrajnim glavarjem in njegovo soprogo, katera sta bila vedno malo bolj zá-se, ker jima ni bil pač vsakdo po volji. Pa če sta danes od doktorja posebne zabave pričakovala, zmotila sta se bila jako; kajti silno redkobeseden je bil nocoj in razmišljen tako, da je časi kar narobe odgovarjal. Neprenehoma pa je zrl na pot v dolino in na goščavo, po kateri je tekla steza, vodeča sem gori.

Vsi, ki so prihajali od tamo, morali so tu mimo, kjer je stal Hrast z glavarjem.

Pa navzlic svoji pozornosti je vender zamudil trenutek, ko se je Boletova družba pokazala iz gozdiča.

Govoril je ravno bolj živo s sodnikovo soprogo, katera je bila malo prej prisledla h glavarjevi.

„Ah, glejte, glejte, gospod doktor; Bolè ima zopet novo krasotico v svoji družbi: to Vam je pravi Don Juan! In ta Megla je že zopet póleg!“

S temi besedami opozori glavar Hrasta na prišlece. Le ta se hitro obrne; srce mu je utripalo, in da bi ga kdo opazoval, dejal bi bil, da mu slabo prihaja: tako je obledil.

A ohrabil se je naglo.

„Kaka sorodnica morda!“ reče tako mirno, kakor mu je bilo možno.

„Ni verjetno! Do zdaj nismo še čuli o njej!“ šepeta glavar; „le potrpi, kmalu bodeva zvedela.“

Bolè je bil ponudil Katinki roko ter je stopal na čelu svojim ljudem. Oči vse velike družbe so bile s silno radovednostjo uprte v prelepo tujko; nekateri so jo že poznali. Megla pa je z ostentativno zgovornostjo korakal na njeni strani ter pripovedoval, kako izvrsten je bil pečeni janjec, ter da obžaluje, da jej ga ne more več ponuditi, kajti še premalo ga je bilo. Zato jo bo pa umeteljni ogenj za vse odškodoval.

Katinka ni posebno pozorno poslušala svojega soseda. Težko sapa je imela, in Bolè je v mislih, da jej je pot prestrma, hotel za trenutek počiti. Toda ona je silila dalje.

Zdaj so bili pri glavarjevih; Hrast je stal malo v ozadi in llovška ga še ni bila ugledala, akoravno je zrla vedno, pa le na videz malomarno na vse strani.

Predstavljanje se je vršilo kratko, običajno, in zdaj je prišel tudi Hrast na vrsto. Rudeč je bil na krat v lice, kakor kuhan rak.

„To je pa moj stari prijatelj, doktor Hrast, advokat tukaj v Borji,“ dejal je veselo Bolè ter potem obrnivši se k onemu nadaljeval: „Gospa Ilovska!“

Doktor se je skoro nerodno priklonil, pa upal se ni pogledati mu predstavljene Katinke. Rekel tudi ni ničesa.

„Ah, doktor Hrast!“ deje le ta z melodijoznim glasom, in lahek smehlja je zaigra na ustnih; „pa Vi vendar niste oni doktor Hrast, kateri je bil pred več leti koncipijent pri mojem strijci na Dunaji?“

Doktor bi bil skoro dejal: „Da, jaz sem oni!“ pa spomnil se je še o pravem času, kako neumen bi bil tak odgovor; in zvit je bil tudi ta doktor.

„Ah,“ dejal je naglo in začudeno, „milostiva, Vi vender niste gospica Katinka — — —“

„Zdaj se ve da ne več! Pa bila sem nekdaj!“ deje ona smehom ter ponudi Hrastu svojo belo roko.

Podala sta si — ona njemu svojo mrzlo, skoro ledeno, on njej svojo vročo roko. A stisnila si ju nista.

On ni vedel, kaj se godi ž njim, ni vedel kaj namerava Katinka; ta ton, ta lehkoživa veselost in ta mrzla ledena roka! Kaj pomeni vse to? Pa zdaj je bil že sredi reke in plavati je moral; — pa ne proti bregu do vrhovja, kjer bi se bil prijel za šibino, ne, ne; plavati je moral sredi reke, naprej, le naprej; kam — tega sam ni vedel; spustil se je po burnem toku: — le naprej, naprej, in le — na površji, če tudi sredi penečih valov.

(Dalje prih.)

Spomini na jutrove dežele.

Iz svojega dnevnika priobčuje Anton Ukmar.

VI. Dunav.

Po izkrcanji z Lisse v januarji leta 1874. sem mislil, da je dokončano moje službovanje na morji vsaj za 3—4 leta; toda človek obrača, Bog pa obrne in že konec julija, komaj šest mesecev pozneje, iznenadi me povelje, da naj brez zamude odpo-

tujem na dolnji Dunav na vojni parobrod „Fiume“, koji je tedaj bil v ondotnih krajih umeščen v varstvo avstrijskim naselnikom in naši trgovini. Poslovim se tedaj z nova od dražih prijateljev in znancev ter se odpeljem s parobrodom do Reke in od tam po zanimivi železniški progi čez Zagreb do Budim-Pešte. Tu se ukrcam že prihodnji dan na podunavski parobrod in hajdi med plitvimi in enakomernimi bregovi doli proti jugu do srbske stolice Belega Grada, kjer je bilo treba prenočiti in pričakovati drugzega parobroda.

Prihodnji dan zgodaj na jutro se odpeljemo dalje. Oko potnikovo, koje do tukaj doli ni videlo drugzega, nego neizmerne ogerske planjave, — samo rodovito sremsko pogorje naj izvzamem, — najde dalje navzdol proti rumunski meji toliko in tako krasnih naravnih prizorov, da se po pravici sme šteti potovanje med Bazjašem in Oršovo med najzanimivejša v vsej Avstriji. Rodovito srbsko gorovje, kojemu se približa Dunav že pri Belem Gradu, spremlja ga od tu dalje vedno ob desnem bregu, pri Bazjaši pa zajezi tudi na leviči široko reko južno pogorje sedmograških Karpatov in tako od obeh stranij pritiskan doseže na nekaterih krajih komaj širokost 112 metrov. Kolikor dalje nas tira elegantni brod, toliko krasnejši prizori nas obdajejo od vseh stranij. Na srbskem bregu sivo, kar navpik kipeče skalovje; na leviči krasna, po ogerskem patrijotu Szechenyji čudapolno-umetno izdelana cesta; pod nami pa in okoli nas temnozeleno in belopeneča se reka, iz koje tu pa tam molé nevarni, ostri grebeni: parobrod plava čez pogubonosne katarakte Kozla, Izlaz in Tahtalija, in ladja, koja čudopolno vodi spretna roka krmilarjeva, vije se kakor postrv med nevarnim skalovjem in kmalu šinemo mimo pečine Greben zopet na plano, kjer se razširi vzburljena reka pri mesteci Milanovci v mogočno jezero (400 metrov široko). Toda kmalu pod Milanovcem se približajo pečine od obeh bregov zopet reki in potnik kar strmi osupnen; kajti vidi se, kakor da bi ladja plavala po kakem Jules Vernovem podzemeljskem jezeru; niti vhoda ne moremo zapaziti; tako silovite, strme pečine jezijo mogočno vodo od vseh stranij. Ob levi se vidi še zmerom sem ter tja v živo skalo vsekana Szechenyjeva cesta, ob desnici pa občudujemo spomenike iz staroveške dobe, Trajanov napis in ostanke rimljanske, v pečino izdolbene ali pa po železnih stebrih nad penečo se reko umetno izpejlane ceste. Kmalu preplavi ladja še pogubeljni vrtnec Kazanski in na mah se izpremeni silovito skalovje v krasno obgozdeno pogorje,

in pod nami se dviguje na levici zadnja avstro-ogerska postaja, prijazno mestece Oršova.

Zaradi nevarne vožnje skozi „Železna Vrata“ prekrčiti se morajo potovalci v Oršovi na drugi, manjši parobrod; treba je bilo tedaj tukaj prenočiti in ostalo nam je na večer dovolj časa, da si ogledamo blizu mesta na obnožji Allionskega pogorja oni znameniti kraj, kjer so bili za upora 1849. zakopali ogerski domoljubi dragoceno kraljevo krono; na mestu, kjer so pozneje zopet našli kraljeve insignije, dviguje se zdaj krasna kapelica.

Kmalu pod Oršovo, ravno pred „Železnimi Vrti“, kipi sredi mogočno valeče se reke znameniti otok Ada Kaléh, starodavna trdnjava, kojo so bili sezidali Avstrijci, a pozneje zasedli Turki (Ada Kaleh je od leta 1878. sem zopet v naši oblasti). Ta otok, v sredini med Avstrijo, Srbijo in Rumunijo, je zdaj še jedina priča nekdanje turške mogočnosti v teh pokrajinah, in majhno selo z neznatno mošejo in revnim paševim poslopjem spominja živo potnika na one — hvala Bogu — prešle dobe, ko je še ljudstvo na obeh straneh mogočne reke zdihovalo pod krutim turškim jarmom.

Prihodnje jutro odplavimo z malim parobrodom iz Oršove mimo imenovanega otoka in že od daleč nam naznani zamolklo bobnenje in šumenje grozeče se reke najnevarnejši katarakt Dunava, tako zvana „Železna Vrata“. Neštevilni ostri grebeni molijo iz belo peneče se reke in krmilar mora dobro poznati pot ter vestno paziti, da se izogine takim pogubonosnim skalinam, posebno, ako jih voda samo toliko zakriva, da jih oko navadnega človeka ne more zapaziti. A hvala Bogu, vajena krmilarjeva roka nas je vodila tako varno med grebeni, da je ladja, kakor kača vijoč se od skale do skale, srečno prekoračila nevarno pot in kmalu potem zibala se prijetno po gladki vodi umirjene reke.

Zadnja znamenitost opozori naše oko nekoliko pod Turn-Severinom: tu se nahajajo še ostanki velikanskega, po Trojanu sezidanega mostu čez široko reko; še zdaj se vidi nekoliko obokov in mogočni kamenitni stebri molé še tu in tam iz mirno tekoče reke.

(Konec prihodnjič.)

Volkodlak in vampir

s posebnim ozirom na slovansko bajeslovje.

Spisal Fr. Wiesthaler.

(Dalje.)

Lykaon, sin Pelasga, prvega kralja arkadskega, ustanovil je bil na lykajski gori Lykosuro, najstarejše vseh mest, pridejal Zenu priimek Λύκκος in mu osnoval bojne igre λύκκος zvane. Nekoč mu je daroval dete ter ž njegovo krvjo poskropil žrtvenik in glej! takoj potem se je izmenil v volka. Tako pripoveduje Pauzanija (l. VIII, c. 2.) in dostavlja, da se je po Lykaonu pri daritvi, lykajskemu Zenu darovani, vselej jeden človek povolkodlačil, a ne za vse življenje, ampak če se je kot volk človeškega mesa vzdrževal, počlovečil se je zopet po desetih letih; ako ne, ostal je vedno volk. Tudi Platon (de republica l. VIII. c. 16.) navaja to bajko kot občno znano, trdeč: „Tisti, ki je v svetišči lykajskega Zena človeško drobje okusil, mora se v volka izpremeniti.“ Pri Apollodoru (bibliotheca, l. III, c. 8, l.) beremo, da je imel arkadski kralj Lykaon, Pelasgov in Meliboin sin, z mnogimi ženami petdeset sinov, katerim gledé na prevzetnost in brezbožnost ni bil noben človek v vrsti. Da bi jih skusil, dospe Zen k njim v podobi bornega dninarja. Povabijo ga na obed ter mu zakoljejo otroka, vzetega prebivalcu tistih krajev, zmešajo drobje njegovo z žrtvijo in postavijo po svetu najstarejšega brata Menala to jed pred svojega gosta. Zen prevrne mizo, ubije Lykaona in njegove sinove s strelo, prizanesši le najmlajšemu Nyktimu, kajti Ge, boginja zemlje, povzdignila je svoji roki ter ugrabivši Zenovo desnico potolažila njegovo jezo. Po Likophronu (scholiae Tzetzae, ed. Müller, Lipsiae 1811, vol. II. p. 635.) so bili vsi sinovi v volkove izmenjeni. Hyginus (fabulae, št. 176, ed. Bunte, Lipsiae, p. 133.) trdi, da je zahajal Zen k Lykaonu le radi lepe njegove hčere, Kallisto imenovane, ki mu je rodila sina Arkada. Sinove je vse s strelo ubil, očeta pa povolkodlačil. Nic. Damascenus (historiarum excerpta et fragmenta, ed Orellius, Lipsiae 1804, p. 41 in nasl.) imenuje očeta poštenega in pravičnega, sinove pa brezbožne. Ko jim

je bil oče povedal, da je Zen vsak dan pri običajnih daritvah v podobni tujca pričujoč, hoteli so se o tem prepričati; zato pomešajo meso zaklanega dečka med žrtev. Kar nakrat jamejo strele z neba švigati ter pobijejo vse, ki so se z umorom zakrivili. Temu nasproti pa očita Ovidij (*metamorphos.* I. v. 198 in nasl.) brezbožnost Lykaonu samemu, češ, da je z božjimi znaki v njegovo hišo stopivšega Zena skušal, zaklavši mu mološkega tala, ki mu ga je deloma kuhane, deloma praženega jesti dal. Zen poruši z maščevalnim ognjem hišo, o Lykaonu pa pripoveduje pesnik tako-le:

„*Territus ille fugit, nactusque silentia ruris
Exululat frustra loqui conatur; ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes, et nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti;
Fit lupus et veteris servat vestigia formae,
Canities eadem est, eadem violentia vultus,
Idem oculi lucent, eadem feritatis imago.*“

Po Eratosthenu (*Cat. c. 8.*) je zaklal Lykaon svojega vnuka Arkada, a Zen ga je zopet strnil ter med zvezde postavil. Plinius Sec. nam je ohranil v svoji knjigi: *historia naturalis* (lib. VIII, c. 22.) zelo važno poročilo, ki nam vse te bajne nekega dopolnjuje in se tako glasi: „*Evanthes*, znamenit grški pisatelj, pravi, da je zasledil pri arkadskih piscih vest, da Arkadi jednega iz Anthovega rodu po žrebu določijo, ki, pritiran do nekega arkadskega jezera, svojo obleko na dob obesi, čez jezero plava in preloživši se na volka devet let po pustinjah blodi ter z drugimi volkovi razgraja. Ako se ves ta čas ni lotil človeka, priplava po devetih letih zopet čez jezero, najde svojo obleko in se počloveči, le da je za devet let starejši.“

Iz vsega tega je jasno, da se naslanja grška baja o volkodlaku na staro, s krvavimi človeškimi daritvami združeno bogočastje, a v kaki zvezi je volkodlak ž njim, to se pač ne bo dalo več dognati, o tem moremo le ugibati. Iz prva so si menda mislili boga, kojemu so človeka darovali, v podobi volka, ki jim je bil simbol nenasiljive smrti; mogoče, da so prepuščali i volku, bogu posvečeni zver, del žrtve ali vso žrtev. Vsa podoba je, da so se svečeniki pri tej službi božji posluževali imena in podobe volčje, po mnenji grškega naroda pa jim je bil podeljen dar, da so se mogli v žival, dotičnemu božestvu priljubljeno izpreminjati, in to najbrž s tem, da so žrtvujejo poskusili človeško drobje, kar tudi drugim narodom prouzrokuje po-

šastne pretvore. Tako se je utegnila s časom ukoreniniti vera, da se pri vsaki slovesni daritvi jeden svečenik v volka izvrže in volk ostane do naslednjega žrtvovanja, pri katerem ga kak tovariš reši, ako ni ves čas svojega volkodlaštva človeškega mesa okusil. Najbrž so spravljali take daritve v določenih obrokih (vsako 9.—10. leto). Anthova rodovina je bila brez dvojbe stara svečeniška rodbina lykajskega Zena. — Tako vsaj nam pojasnuje zvezo med volkodlakom in grškim bogočastjem Dr. W. Hertz v svoji prej navedeni knjigi.

Diodorus Siculus (bibl. hist. V. 55.) pa nam poroča, da čarodelni kovači Telchini na otoku Rodu niso umeli samo hudega vremena napravljati, temveč tudi: izpreminjati svojo podobo. Tudi pri Rimljanih je volk v ozki zvezi z bogočastjem. Posvečen je namreč bogu Martu, ki je bil iz prva gotovo smrtni bog, kar se da sklepati iz podstave njegovega imena (mr-mori = mreti.) Znana je baja o ustanovitvi rimskega mesta, pri kateri sodelujeta bog Mart in njegova žival (lupus Martius). Vestalka Rhea Silvia, bežeča od volka v dupljo, naleti ondu na boga Marta in rodi od njega dvojčka Romula in Rema, bodoča ustanovitelja rimskega mesta. Volkulja ja doji pri ruminalski smokvi ter reši smrti, katero jima je bil hudobni materin strijc namenil. Ko so jeli Rimljani pozneje Marta za svojega bojnega boga čestiti, postal mu je volk še prikladnejši simbol; Martov kip je stal ob Appijevi cesti sredi volčjih podob. 15. februarja (februare = očiščevati) se je obhajal v Rimu praznik „lupercalia“, posvečen božanstvu, po svojem značaji Martu sorodnemu; ime mu je bilo Faunus ali Inuus, priimek pa Lupercus*). Darovali so mu ta dan kože in psa poleg tega pomenljivega obreda: privedši plemenita mladeniča dotaknili so se svečeniki s krvavim klahnim nožem njiju čela; krvavo progo so jima takoj potem drugi darovalci z volno v mleko namočeno zbrisali, pri čemer sta se morala smijati. Je li v tem obredu še ohranjen sled starih človeških daritev, ali pa so hoteli z njim le prisposodobno izražati dušno očiščenje, to se da težko spoznati. Po žrtni gostiji so razrezali svečeniki (luperci) kože darovanih koz v jermene, tekali nagi, le s predpasnikom iz kozje kože opasani, po vsem mestu ter z jermenom (februa) švrknili po dlani vsako žensko, ki jim je prišla naproti, kar je baje brezdetnicam podelovalo rodovitnost.

*) Stari učenjaki izvajajo to ime iz besed „lupus“ in „arcere“ (= volka odvracajoč), novejši pa (n. pr. Schwegler, Röm. Geschichte I. p. 361.) iz „lupus“ in „hircus“ (= volk - kozel).

Da so se z volkodlaštvom kot umetnostjo bavili i rimski čarodelni ljudje, pričata nam že pesnika Vergilius in Propertius. Zadnji očita neki zvodnici (l. IV, eleg. 5.)

„Andax cantatae leges imponere Lunae
Et sua nocturno fallere terga lupo.“

V prvega bukolčnih pesnih (ecl. VIII, v 95 in nasl.) pa poje pastir Alphisiboeus:

„Has herbas atque haec Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Moeris, nascuntur plurima Ponto,
His ego saepe lupum fieri et se condere silvis
Moerin saepe animas imis excire sepulcris
Atque satas alio vidi traducere messis.“

A v Petronijeve delu „Satyricon“ („Trimalchionova pojedina“) pripoveduje neki Niceros sledečo dogodbo, ki se po svojem obsegu popolnem ujema z novejšimi pravljicami o volkodlaku: „Šel sem o jasni noči s svojim gostilnikom čez polje, obiskat svojo ljubico. Kar se začne moj spremljevalec slačiti in obleko na pot polagati. Potem „circumminxit vestimenta sua“, hipoma se povolkodlači ter zbeži tuleč v gozd. Preplašen hočem obleko pobrati, a bila je okamenela; ves zasopen in poten dospem k ljubici, ki me vzprejme z besedami: „Ko bi bil malo preje prišel, bil bi nam mogel pomagati; kajti volk je pridrl v naš dvor ter nam živino strašno razmrcvaril. A vender ni srečno petá odnesel, ker mu je hlapec vrat s sulico prebol.“ Ko dospem, vračajoč se, na mesto, kjer se je bil moj spremljevalec slekel, ne najdem ničesa drugega nego kri. Doma pa dobim gostilnika ležečega v postelji in zdravnik mu je obvezaval ravno vrat. Takoj sem spoznal, da je bil „versipellis“ in ne drobčinice več nisem mogel ž njim jesti, tudi če bi me bil človek ubil.“

V keltski Bretanji se je volkodlaška vera do denašnjega dne živa ohranila. Kadar se čarodelniki podajajo na čarovniško godovanje, preobličijo se v volkove. A ne samo na kopnem, tudi na keltskih otokih je volkodlaštvo doma. — V irski grofiji, Tipperary zvani, prav pogosto pripovedujejo pravljico o ljudeh, ki se vsako leto v volkove pretvoré. Keltske čarovnice se izpremetajo najrajše v zajce, ki krave molzejo. Neka irska bajka pripoveda o starki, ki je v zajčji podobi izsesala pasočo se kravo, a ugrizena od psov umrla za ranami, katere so jo izdale.

Tudi v germanskih plemenih je ta vraža že od nekdaj zelo razširjena, a tolikovrstna, da mi ne dostaje niti časa, niti pro-

stora, na drobno naštetih vse sem spadajoče izrodke domišljije germanske. Kdor se hoče bolj natanko poučiti o germanskih volkodlakih, beri prej navedeno knjigo Hertzovo, razven tega J. Grimma: „Deutsche Mythologie“ in Wuttkejevo delo: „Der deutsche Aberglaube der Gegenwart“. Da bralčevo potrpežljivosti prezgodaj ne utrudim, skupiti hočem v naslednjih vrsticah le najvažnejše točke volkodlaškega praznoverja v Germanih. Tudi germanskim bogovom ugaja pri preobličevanju živalska podoba. Volk n. pr. je Wodanova žival in ob enem simbol noči — groze — smrti. Človeška bitja se v volkove izpremetajo, ali svojevoljno iz zlobnega namena, ali pa so k temu prisiljena, ker jim je ta nagon brez njih krivde že prirojen. V prvem slučaju treba volčje srajce — (úlfa-hamir) — v starejših, ali volčjega pasa — v novejših pravljicah. Ta pas je iz volčje ali človeške, zlasti obešenčeve kože in vdelenana so mu navadno nebeška znamenja. Njegov zaponec ima sedem jezikov, jezik se mora vselej vtakniti v deveto jermensko luknjo. Moški, ženske, celo otroci se mogo s takim pasom začasno (večidel le za nekoliko ur) povolkodlačiti. Kadar hočejo zopet človeško postavo udobiti, treba jim je le zaponec odpeti. Izmed sedem sinov jedne matere je vselej eden volkodlak — werwolf. Ako botra pri krstu le misli na volkodlaka, povolkodlači se jej krščenec sam. Tudi kdor si ne vedé opaše volčji pas, postane volkodlak in takoj čuti volčjo požrešnost v sebi. Kdor je zoper svojo voljo volkodlak, mora vendar kaj človeškega raztrgati, če tudi le kak klobuk ali obleko, da, češče pred svojo izmeno celo dobrodušno zahteva, da mu kaj takega vržeš. A večidel se izprevrne človek v volka svojevoljno, iz zlobnosti, vsled kake pogodbe s hudičem, po kateri se povolkodlači (navadno) zadnji dan vsakega meseca s pomočjo volčjega pasa, ki mu ga je hudič sam izročil. Napada, trga in žre pa volkodlak žrebeta, ovce, druge živali, pa tudi ljudi. Pretvora preneha s smrtjo človekovo; ako volkodlaka ubiješ, leži ti mrtev človek na tleh; ako ga po trebulu počiš, da se mu jermen odveže, stoji nag človek pred teboj. Rani ga, in prisiljen bo, zopet se preobraziti ali pa ga boš pozneje vsaj po ranah spoznal. Ker je večkrat neranljiv — „gefroren“ je nemški terminus — prideš mu do živega le s puško, nabito s podedovanim srebrom ali bezgovim strženom, ali pa s kroglo, ki ima vlito znamenje sv. križa. Pokazati se ti mora nag, v človeški podobi, kadarkoli ga trikrat s krstnim njegovim imenom pokličeš, ali pa nož

ali jeklo čezenj vržeš; tedaj mu koža križem na čelu počí in takoj se oleví in pokaže v človeški nagoti. Ako se jeklo ne pobere in solnce volkodlaka le še jedenkrat posije, mora se posušiti. Vselej pa se preobrazba v človeka ne zvrši hipoma, ampak večkrat, ko preganjaš volkodlaka, leži sicer človek v postelji, iz nje pa kuka še volčji rep. Volkodlaka je lahko spoznati po vlakencih raztrgane obleke v zobeh in po tem, ker ima obrvi zrasle, med pleči pa in še navadnejše ob križi volčji repek. Če obideš sumnjivega človeka, imejč krušno skorjo v ustih, pojavi se ti takoj v volčji podobi. Kdor se zateče v režišče, temu volkodlak ne more do kože. „Skleniti“ (= bannen) ga moreš na kakem mestu, ako vtakneš meč tako v zemljo, da je rt proti njemu obrnena. Potem mora ondu tako dolgo stati, da poteče čas njegovega volkodlaštva. Tudi ujeti se da, ako mu nastaviš v volčji pasti tri križe iz lesa, vzetega iz velikonočnega ognja. Volkodlaki razsajajo zlasti „in den Zwölften“ (t. j. doba od 25. grudna do 6. prosinca); zato v tem času ne kaže volka z njegovim imenom imenovati, ampak reči mu smeš le „Gewürm“ ali „Ungeziefer“. Pripoveduje se, da je v tej dobi neki kmet z besedami: „Herr Ungeziefer“ nagovoril celo svojega župnika, kojemu je bilo „Wolf“ ime.

V nemških čarovniških pravdah se redkokedaj govori o volkodlakih, ker se čaravnice rajše v mačke ali druge živali izpremetajo; vender pa so l. 1589. v Kolinski okolici obsodili in usmrtili nekega moža, ki je povolkodlačen ljudi davil in njih možgane žrl. (Glej Dr. Adolf Wuttke: Der deutsche Volksaberglaube der Gegenwart, str. 259 in nasl.)

Tudi na skrajnem severu je volkodlaštvo bilo in je še dandanes povsodi znano. Anglosaksoncem je pomenjala beseda were-wulf hudiča. V staroangleškem in staroškotskem slovstvu nahajamo volkodlake sem ter tam v družbi zverinskih pošastij. Gervasius Tilburyski pravi v svoji knjigi „Otia Imperialia“: „Vidimus frequenter in Anglia per lunationes homines in lupos mutari, quod hominum genus gerulfos Galli nominant, Anglici vero werewulf dicunt.“ Škotska balada „Kempion“ prišteva volkodlaka čarodelnim bitjem. Na Norveškem znači „varulf“ človeka, ki se je v kako zver sploh pretvoril.

Na Francoskem je cvela ta vraža osobito v 16. veku, kar nam dokazujejo obilne volkodlaške pravde. L. 1521. n. pr. morala

sta se pred sodnijskim tribunalom v Besançonu zaradi volkodlastva zagovarjati Pierre Burgot in Michel Verdun. Pierre je priznal, da je s hudičem zvezo sklenil, da ga je Michel v tem potrdil ter ga nagega z nekim mazilom natrl, vsled česar se je takoj povolkodlačil. Isto tako se je Michel pretvarjal in, ko sta se nekoliko časa sila lahko in urno po svetu klatila, vtrl je Michel sebi in svojemu tovarišu zopet isto mazilo in bliskoma sta se počlovečila. Michel se je povolkodlačil vselej v svoji obleki; Peter le, kadar je bil nag. Povolkodlačena sta usmrtila neki več ljudij, zlasti mladih deklic, ter se z njihovim mesom in krvjo mastila. Oba sta zagotavljala, da sta se večkrat z volkuljami spečala ter jednako razkošje uživala „in luparum quam in mulierum concubitu“. Oba sta bila v Besançonu sežgana (Gl. Dr. Hertz, *der Werwolf*, p. 97.).

Menj razvito je volkodlastvo pri južnih Romanih. Lahi pravijo volkodlaku „lupo mannaro“, Portugalci „lobis-homem“, Španci nimajo zanj posebne besede. Pravljice teh narodov obiljujejo z živalskim pretvarjanjem; laške čarovnice izpreminjajo svoje žrtve s strupenim sirom najraje v tovrne živali.

Cervantes omenja v svojem umotvoru: „*Persiles y Sigismunda*“ (lib. I. c. 5.) govoreče volkove na nekem zapuščenem otoku in v iste knjige 8. poglavji pripoveduje Rutilio, kako ga je v Rimu zaprtega neka čarovnica iz ječe osvobodila in na čarovnem plašči na Norveško odvedla. Ondu ga je hotela objeti, ko jo je pa od sebe pahnili, izmenila se je hipoma v volka. Na to zgrabi on svoj nož ter jej ga zasadi v prsi. Padajoča je dobivala zopet človeško podobo in ležala je mrtva v svoji (človeški) krvi pred njim.

A pri nobenem narodu se ni volkodlaška vraža tako močno in ob enem tako strahovito razvila kakor pri Slovanih, ki se mogó, ako so bili stari Skiti res slovansko pleme, tudi z najstarejšim zgodovinskim poročilom*) o volkodlakih ponašati. Grški povestničar Herodot (484—408 pr. Kr.) pripoveduje namreč (I. IV, c. 105.) o skitskem plemenu Neurov, ki so bivali v Lvovski okolici proti Visli, da se vsak izmed njih jedenkrat na leto za nekaj dni povolkodlači, potem pa zopet na človeka preloži. Ta vest, kateri sicer pisatelj sam ne veruje, došla mu je od Skitov in na Skitskem bivajočih Hellenov, ki so mu jo celo s prisego zatrjevali. Stari

*) Kajti pri Grkih smo slišali le o prastarih bajkah, ki vender nimajo veljave zgodovinskega poročila, dasi niso brez kulturno-zgodovinskega jedra.

Skiti so doprinašali svojim bogovom človeške daritve (gl. Herod. I. IV, c. 62.) in ker so se Neuri držali sploh skitskih običajev, ni neverjetno, da tiče i pri njih korenike te čudne vraže v prastarih verskih nazorih, v bogočastji, združenem s klalnimi daritvami človeškimi.

Sicer pa je volk tudi Slovanom podoba nočne tmine in zimske megle, ki ujema blagotvorno solnčno moč. Kadar tedaj solnce ali luna mrkne, ne pripisuje slovanska narodna domišljija te prikazni nikomur drugemu, nego požrešnim volkovom, ki luno ali solnce pojedajo, ali pa kvarnemu počenjanju povolkodlačenih ljudi, t. j. čarovnikov in čarovnic. O tem se prepričajo bralci lahko iz naslednjih dokazil: V „Krmčaji Ilovački“ (gl. Jagić: Opisi in izvodi, p. 132. Starine jugosl. akademije; Miklosich: lex. palaeoslov. sub voce: *бръкодлакъ*) beremo sledečo glosso: „goneče se oblake zovejo seljani volkodlake; kadar tedaj mrkne luna ali solnce, pravijo, volkodlaci so luno ali solnce pojedli“. Profesor M. Drinov je priobčil v „Periodičeskem Spisanii“ (I. 152.) bolgarsko narodno bajko, v kateri se čita mej drugim tudi to-le: „ob Samodivskem jezeru so živele tri Samodive, katere so tako čarale, da so vrgle mesec (z neba?) na tla ter ga molzle, izpremenivši ga v belo kravo. Ruski letopisec Nestor (Chron. ed. Miklosich, p. 102.) pripoveda: „pred tem časom se je tudi solnce izpremenilo in ni bilo svetlo, ampak je bilo kakor mesec, o katerem nevešči ljudje pravijo, da je „smeden“. — Kadar solnce mrkne, pravijo i Slovenci*, da se volka ali dva huda psa jesta in mrklo solnce imenujejo: „solnce jedeno“**). Primerimo s tem še Menčetičeva stiha:

„mne mi se kako zec gdi na njih vape tak,
jaki no na mjesec, kad ga ie vukodlak“.

(Stari pisci hrv. II. 336.)

Zimski solnčni obrat so stari Slovani slovesno praznovali ter njegovo pomembo prispodobno izražali s primernimi obredi; njih sled se je dosihdob ohranil v raznih vražah in običajih, ki jih nahajamo skoro pri vseh slovanskih plemenih. Poljaci n. pr. nosijo še dandanes o prazniku kolede (zimskem solnčnem obratu)

*) Glej Dav. Trstenjak, Slov. Glasnik 1862, str. 143, 2. polov.

**) Tudi v skandinavskem bajeslovju se nahaja vera, da se dva volka za solncem in mesecem vozita, žugajoč ja požreti. (Gl. Grimm, D. Mythologie II, 668.)

mrtvega volka po vasi; mrtvi volk pomenja zimsko temoto, ki jo je zmagalo zimsko solnce. Tudi Rusi in Rusini se oblačijo o božiči v volčje kožuhe ter tekajo po cestah okrog, dražec in nadlegajoč vsakemu, na kogar nalete; s tem običajem, ostankom starega praznika zimskega, označujejo menda le neprijetno in nadležno silo zimsko. Iz srednjega veka so nam ohranjena poročila*) o volkodlakih, razgrajajočih po Livoniji. Ondu se vsako leto o božiči brezštevilna množica ljudij povolkodlači, napivša se neke čarovne pijače. Ti volkodlaki se shajajo v razvalinah starega gradu ob meji med Livonijo, Kurlandijo in Samogitijo. Pod razvalinami stoji visok zid, kojega jim je preskočiti, poslužujočim se svojih prejšnjih človeških močij. Komur v ta namen ne zadostujejo, tega peklenski voditelji vse tolpe bičajo. Potem se klatijo po noči po vsej deželi ropajoč in pustošeč, davijo živali in ljudi ter srebajo pivo iz razbitih sodov. — Neki plemenitaš je potoval skoz gozd s svojim spremstvom, med katerim je bilo tudi nekaj čarodelnih kmetov. Ker niso dobili primernega prenočišča in je vse huda lakota trla, ponudi se jim jeden izmed kmetov strežnikov, da jim takoj prinese ovco iz čede, pasoe se v obližji, ako hočejo mirni ostati pri vsem, kar bodo videli. Ko mu to obljubijo, splazi se v goščo, izpremeni v volka, ugrabi ovco iz čede in prinese društvu, ki jo je z veseljem vzprejelo. Kmalu potem se vrne zopet počlovečen iz gozda. — Dovolite mi navesti še sledečo livonsko povest iz novejših časov: Soprogā nekega plemenitaša je rekla jednemu svojih robov, da dvoji o tem, je li mogoče človeku preložiti se na volka. Ta jej obljubi o primerni priliki dokazati, da je to možno; poda se precej v svojo sobo in glej! takoj potem so videli volka čez polje tekočega. Psi jo uderó za njim ter mu iztrgajo jedno oko, akopram se je hrabro boril. Drugega dne se prikaže rob svoji gospé jednook. (Glej Leubuscher, über die Wehrwölfe u. Thierverwandlungen, Berlin 1850.) Isto tako so sosednim Kurlandcem volkodlaki znana prikazen. Nekemu lovcu, ki je hotel na krdelo volkov streljati, zakliče glas iz njih srede: „boter, boter, ne streljaj! ne bo se dobro izteklo“ (l. 1684). Kurlandskim volkodlakom so čarovnice gnjus in usmrte jih, kjer jih le morejo.

(Dalje prih.)

*) Glej: Olaus Magnus, historia de gentibus septentrionalibus, Romae 1555. l. XVIII, c. 45.

Božja pot in semenj pri Sv. Ivanu Devinskem.

Spisal Simon Rutar.

Sveti Ivan Devinski ob Timavu je jeden najstarejših krajev na Goriškem. Zdaj stoji ondu poleg farne cerkve le še nekoliko hiš, ker se je l. 1783. vsled močvirnatega nezdravega zraka duhovščina in večina prebivalstva preselila v bližnji Devin tako, da se oba kraja le za jednega zmatrata. Ali v starih časih je bila ondu imenitna loka in kupčijska naselbina, še predno so Rimljani Akvilejo sezidali. Tam so stali hramovi in sveti gaji Artemide, božice mornarjev, argivijske Junone in trakijskega junaka Dijomeda. Temu na čast so redili v svetem gaji bele konje in konjereja, s katero so se pečali zlasti stari Veneti, cvete še dandanes po Krasu.

Ko je krščanstvo prevladalo nad paganstvom, sezidali so pri Timavu cerkev sv. Ivana Krstitelja, torej svetnika, ki je stopil na mesto starega božanstva letnega solnca. Kmalu so postavili pri cerkvi tudi samostan benediktincev, katerega so pa Avari l. 611. podrli. Še le okoli l. 1118. ga je patrijarh Ulrik zopet popravil in pridružil belinjski opatiji pri Akvileji. Samostan je oskrboval iz početka tudi dušno pastirstvo po bližnjih vaséh.

Cerkve sv. Ivana je zaslovela v malo letih zavoljo svetih močij (svetinj, relikvij), katere so se hranile v tej cerkvi. Bili so to ostanki sv. Ivana Krstitelja, sv. Ivana Apostola, sv. Štefana, Blaža, Jurija, in Lovrenca. Pobožno sporočilo pripoveduje, da je te svetinje prinesel k sv. Ivanu Ivan Damaščan v družbi s Simonom Dalmatincem, učencem sv. Jeronima, za vlade cesarja Teodozija I. Velikega. (Zgodovina pozna Ivana Damaščana le v VIII. stoletji). Zaradi tega se imenuje Sv. Ivan v srednjem veku S. Joannes in Tumbis ali S. Giovanni alle tombe. S tem se ujema tudi ime Tuba, Tubin, Tybein, ki se je dajala takrat Devinu, ital. Duino, Duvino.

Ko so se l. 611. Avari približevali cerkvi sv. Ivana, zakopal je opat (?) German svete moči, da bi jih krivoverci ne oskrunili. Ali

ker so nemirni časi še nadalje trajali, ni bilo več priložnosti svetinje vzdigniti. Tako je poteklo pet sto let in nikdo ni vedel, kje ležijo svete moči zakopane. Med tem pa je bil samostan ponovljen in češčenje svetnikov se je iz nova začelo. Takratni opat Ivan je goreče prosil Boga, da bi mu blagovolil v sanjah naznaniti, kje ležijo svetinje zakopane. In res, na dan sv. Lukeža (18. oktobra 1113.) se mu prikaže v snu čestit starček (opat German?), kateri mu naznani, kje so sv. ostanki zakopani, ter mu zapove, naj jih odkoplje in postavi na spoštljivejše mesto. Opat to stori in res najde omenjene svetinje, kakor to pripoveduje napis za velikim oltarjem pri Sv. Ivanu.*)

Zavoljo teh svetinj je bila postala cerkev sv. Ivana tako imenitna, da je ljudstvo od vseh strani kar v tolpah k njej romalo. Zlasti pobožni Slovenci so jo po gostem obiskovali. Premožnejši in imenitnejši med njimi so dajali svoje ime zapisovati na obrobe evangelija, o katerem se je mislilo, da ga je sam sv. evangelist Marko napisal. (Glej „Ljublj. Zvon“ 1882, str. 471.)

Kjer je imenitna božja pot, tam postane navadno tudi velik sejm. To je bilo pri sv. Ivanu tem lože, ker je stalo ondu že od nekdanj imenitno tržišče na mestu, kjer jadransko morje najdalje v kopno seza. To tržišče je ostalo tudi v srednjem in novem veku do preteklega stoletja. Trgovalo se je pri sv. Ivanu najbolj s konji, tujimi vini, žiti, predivom, železnino i. t. d. Središče vse trgovine je bil velik sejm o sv. Ivanu Krstitelji, ki je trajal tri dni pred tem praznikom in tri dni za njim. Dohodke od tega sejma so dobivali devinski gospodje in belinjska opatija kot svetna in duhovna gosposka svetoivanska. In ravno ti dohodki so bili večkrat vzrok hudih preprirov med obema gosposkama, dokler si niso Devinci skoro vseh dohodkov prisvojili.

Tudi slovenski romarji, ki so v XV. in XVI. stoletju v velikih tolpah obiskovali Rim, ukrcavali so se radi v Sv. Ivanu. Za boljšo zvezo tega tržišča s Krasom in zadaj ležečimi deželami je služila že takrat še jedna zelo obiskovana cesta, ki je vodila od Sv. Ivana čez Brestovico, Gorjansko in Volčji grad na Hruševico in od tod navzdol proti Vipavi. Se ve pa, da je bila to večinoma le tovarna cesta in ako so hoteli po njej voziti, morali so najmenj po šest volov upreči in še tako so se škripajoči vozovi le z veliko težavo dalje pomikali.

*) Pichler, Il Castello di Duino, pg. 55—56.

Nevošljivi Tržačani pa niso hoteli v svoji okolici družega sejma trpeti. Zato so se l. 1541. vzdignili in prihrumeli k Sv. Ivanu ravno na tržni dan; razkropili so prodajalce in kupovalce ter razdrli vse hišice in kolibe, katere so si bili prodajalci ondu postavili. Taka nadlegovanja so Tržačani večkrat ponavljali. Plenili so tudi ladje, ki so bile namenjene v svetoivansko loko, n. pr. l. 1552. Vender so se takratni posestniki devinske gosposke, t. j. Hoferji, zelo trudili, Sv. Ivan toliko povzdigniti, da bode mogel tekMOVATI s Trstom.

To se pa ni moglo zgoditi, ker je vlada vedno in povsod le Trst podpirala. Tržačani so postali tako prevzetni, da so na početku XVIII. stoletja od vseh ladij zahtevali, da morajo najpoprej v Trst, da si morajo tam dovoljenje kupiti, da bodo smele tudi druge loke obiskovati. Svetoivanci so se zastonj proti tolikemu nasilstvu pri vladi pritoževali. Ko je cesar Karol VI. nameraval ustanoviti svobodno loko, izbiral je dolgo med Oglejem, Sv. Ivanom in Trstom. Nazadnje (l. 1719.) se je odločil za Trst in s tem je bila zapečatená smrtna obsodba svetoivanske trgovine.

Nedolžen!

Spisal Josip Stritar.

(Konec.)

VII. prizor.

Doktor Koren, Lipe, prejšnja.

Dr. Koren: Bog vas sprimi, oče! — Ne zamerite, da sem kar tako prišel.

Andrej: Kaj bi radi, gospod?

Dr. Koren. Ta le vaš sinek me je sem pripeljal.

Andrej. Ali res, Lipe?

Lipe. Res, oče.

Andrej. Po kaj? Kje si našel gospoda?

Lipe. V gostilni so bili, ko sem prišel po vino. Slišali so menda, ko sem pravil, pa so mi rekli, naj jih k vam peljem.

Andrej. Ali sem jaz kak medved káli, ki ga hodijo gledat! Ta gospod bi me menda rad s seboj vzel ter po sejmiš za denar kazal zijalastemu svetu. Ne, za to sem vender še predober.

Dr. Koren. Ne čudim se, da ste tako osorni z menoj. Človek, kateremu se je taka krivica godila, ni čudo, da ne zaupa lahko komur si bodi, ko bi imel še tako dobre namene ž njim. Mirno me torej poslušajte, prosim, potem sodite.

Andrej. Bodi, naj pa zdaj jaz jedenkrat sodim.

Dr. Koren. Kdó bi vam zameril, da tako bridko govorite! Najprej vam moram pač povedati, kdó sem. Moje ime je dr. Koren.

Andrej. Dr. Koren ste vi?

Dr. Koren. Kaj ste že slišali moje ime?

Andrej. Kdo bi ga ne bil slišal! Na dobrem glasu ste; sploh se govori, da niste kakor drugi; da imate res srce za kmeta, da ne govorite samo tako, kadar in kjer vam bi utegnilo biti na korist.

Dr. Koren. Dobro, da vam moje ime ni čisto neznano, tem laže se bodeva, upam, razumela. Vaša obravnava mi je do dobrega znana. Vsake posameznosti njene se še dobro spominjam. Jaz sem vedno trdil, da ste nedolžni; ali vaši sodniki res skoro niso mogli drugače; vse je bilo zoper vas. Zadnje dni sem potoval po Laškem, zato nisem zvedel, — domači časniki mi niso prišli pred oči — kako srečno se je premenilo vaše žalostno stanje. Potoval sem ravno tod mimo in ustavil sem v gostilni poleg ceste. Ko tako za mizo sedim, kar pridere ta le vaš deček v sobo, steklenico v jedni roki, v drugi papir, ki ga je kvišku držal. Steklenico postavi krepko na mizo, toliko, da se ni zdrobila; list pa vihti sem ter tja ter vpije: To le berite, ljudje, da hoste vedeli, kaj so naš oče. Ali pa poslušajte, jaz bom bral.

Lipe. Res je bilo tako.

Dr. Koren. In prebravši s krepkim, donečim glasom vaše nedolžnosti izpričalo, začne nam govoriti in razlagati s takim navdušenjem, da smo bili vsi gineni. — Vrlo, mladi junak moj, dobro si govoril za svojega očeta! Sklenil sem obiskati vas ter videti, ali vam morem kako kaj pomoči:

Andrej. Meni ni pomoči.

Dr. Koren. Ne tako naglo, oče; videti je treba. Ali prej pa pijmo ga kozarec in prigriznimo kaj malega. Nekaj sem s seboj prinesel, kar se more dobiti v taki gostilni; vi boste gotovo lačni. Na vaše zdravje!

Andrej. Pil bom, jedel pa ne; če hočeta moja otroka, ne bodem jima branil.

Dr. Koren. Vidim, da me ne poznate, da mi še prav ne upate, a to nič ne dé. Poslušajte me mirno, morebiti bode vendar slednjič malo bolje mislili o meni. — Pravica naj vlada na svetu; pravica bodi najvišjemu in najnižjemu, pravica tudi živali! Tako se govori, tako se uči dandanes. Nikomur ne delajmo krivice, in če smo jo nehoté storili komu, poravnajmo jo, kolikor je v naši moči.

Andrej. Tako je prav.

Dr. Koren. Nepopolno je vse, kar je človeško. Sodbe naj sodijo še tako vestno, vendar zgodi se lahko, in zgodi se, žal, le pre-mnogokrat, da se krivi oprostí in, kar je neprimerno huje, da se nedolžni obsodi.

Andrej. Žalostno!

Dr. Koren. Pač žalostno, prežalostno! Ali to je nesreča, kakor kaka druga nesreča, ki more človeka zadeti, dasi je ni čisto nič sam kriv. Dà, krivica je to, morebiti najhujša krivica, ki se more zgoditi človeku. Tu pa jaz pravim, in za to se že od nekdaj po-ganjam: država je dolžna to krivico, dasi jo je nehoté komu sto-rila, popraviti in poravnati, kolikor je v njeni moči.

Lipe. Tako jaz tudi pravim. Če jaz sosedu okno ubijem pa mu rečem: ne bodite hudi, nisem nalašč, lepo me bo pogledal; pla-čati mu je moram, drugače me ne izpusti. Ta bi bila lepa, ko bi bilo dovolj reči: nisem rad.

Andrej. Po otročje rečeno, a vendar prav rečeno!

Dr. Koren. Jaz sam ne morem kdó vé kaj; ali prijatelja imam, državnega poslanca —

Lipe. To so tisti možje, ki postave delajo na Dunaji; tak bi se ve da kaj mogel.

Dr. Koren. To vam je mož, ki kaj velja. Nisem mu dal mirú, in res sem ga pregovoril, da bode postavó nasvetoval v dr-žavnem zboru, da je človeku, kateri je po krivem obsojen, država odškodovanja, povračila dolžna, da je dolžna poravnati krivico, ka-tero mu je storila.

Andrej. Jaz imam malo upanja, da bi bilo kaj.

Dr. Koren. Jaz pa upam, da bode. Vsaka pravična stvar slednjič vendar le prodere in obvelja. In zdaj se mi zdi ravno pravi čas.

Andrej. In ko bi se res kaj doseglo, ko bi se res takemu nesrečnemu človeku povrnilo, kar je izgube imel na premoženji, ali

kdo mu pa povrne, kar je pretrpel in prebil? Kaj se mu dá za trpljenje njegovo, za sramoto, ki jo je sam in ki so jo njegovi prebili pred svetom? In slednjič, kdo obudi mrtve, ki jih je žalost in sramota prezgodaj spravila pod zemljo! Vi, gospoda, menite, da smo kmetje vsi nekako bolj na debelo narejeni, da ne čutimo kakor vi. Govoriti res ne znamo lepo in zdihovati, kakor se bere po knjigah, ali vendar to vam pravim: Imovit mož sem bil nekdaj in spoštovan, zdaj sem berač; vendar naj se mi ponudi vse bogastvo tega sveta, da naj prebijem še jedenkrat, kar sem prebil v teh petih letih, jaz rečem: Ne! Pred sodbo stati, ko vse vanj zijá; odgovarjati, ko se mu nobena beseda ne verjame; razsodbe čakati, ki mu vse dá ali vse vzame — kako to dé malopridnemu človeku, ne vem, to pa vem, da je poštenjaku strašno. In obsojen — v ječi tiste grozne, dolge noči, ko človek ne more zatisniti očesa, ko se mu misli podé in rojijo po glavi, strašne misli, da meni, zdaj pa zdaj mu raznesó razbeljeno glavo; in zdaj mu nekaj kljuje in vrta in razjeda v možganih — o skrb, skrb za svoje, ki si jim sramoto zapustil, ki še misliti ne morejo nate brez bridkosti — kdor ni tega okusil, ne vé, kaj je hudo na svetu.

Ana. Ubogi oče!

Dr. Koren. Za to pač ni povračila, vsaj na tem svetu ne!

Andrej. Naj se mi zapiše za ono življenje!

Dr. Koren. To tudi upamo. Ali sedaj nam je misliti najprej na to. Vi ste vse izgubili, kakor sem slišal.

Andrej. Berač sem, ali kaj pravim, berač! Saj beračiti še zdaj ne smé. Ko bi vsaj službo dobil, da bi kamenje klepal ob cesti!

Dr. Koren. Veste kaj, oče; jaz imam neko dobro misel: če vi privolite, dobro bi utegnili biti obema, meni in, upam, tudi vam. Za silo vsaj bo že, dokler kaj boljšega ne pride. Glejte, jaz sem bil zdravnik; srečo sem imel in nekaj sem si prihranil za stare dni. Sam Bog vedi, kaj me je motilo, ali kupil sem si neko malo posestvo z vinogradom. Od nekdaj sem si kaj takega želel, ali to vam je zdaj nov križ. Meni kmetovanje, pa zajcu boben! Še ne vem, če znam ječmen razločiti od pšenice; vsaj v klasji, zdi se mi, da si je strašno podobno! Poskusil sem jedno leto kmetovati in gospodariti po knjigi, silno učeni; toda ali nisem te učenosti prav razumel, ali pa ni primerna našim krajem, s kratka: vse mi je šlo na robe. Iskal sem potem koga, da bi mi vodil kmetovanje, ali takega moža je težko najti. Vi ste dober gospodar, oče!

Andrej. Bil; bil nekda.

Dr. Koren. Veste kaj, pojte z menoj. Prav srečen bom, če vas dobim.

Andrej. Za hlapca služiti na stare dni — vender —

Dr. Koren. Kaj služiti in kaj hlapec! Oskrbnik boste moj, gospodar — izvolite si ime, katero hočete. Kar boste vi rekli, to bo. Svojega hlapca boste imeli, svojo deklo, če hočete, in jaz vam bom tudi pomagal, kjer bom mogel; tudi mene lahko oštejete, kjer se vam zdi potrebno. Svoje konje boste imeli —

Lipe. Oče!

Andrej. Ti, se ve da, ko slišiš za konje, potem ti je pa že vse prav.

Dr. Koren. Pogodbo bova napravila pismeno tako, da bo kaj. Vi boste kmetovali in gospodarili, kakor veste in znate; svojo pripravno stanovanje boste imeli in česar je treba za življenje — in če kaj čistega dohodka ostane, izročite ga meni, če pa ne, bo pa tudi prav.

Andrej. Če menite, da bi vam bil jaz za rabo —

Dr. Koren. Pa še kako! Torej?

Andrej. Bodi!

Dr. Koren. Mož beseda!

Andrej. In kdaj?

Dr. Koren. Rajši danes ko jutri!

Lipe. Zdaj moram iti pa tudi to razglasit in razbobnat po vasi. (Izide.)

Andrej. Kaj pa ti, Ančika?

Ana. Kako bi ne bila vesela? Gospodinjila vam bom, kakor bom vedela in znala. Da bi bilo le gospodu prav.

Dr. Koren. To naj te nič ne skrbi. Zdaj bi pa vender smeli kaj malega použiti, oče, v znamenje, da niste več hudi name. Bog daj srečo!

Andrej. Vam in nam! (Lipetu, ki zopet vstopi.) Na, Lippe pij!

Lipe. Veste, oče, sosedov Marko mi je dejal, da bo takoj prišel, pa veste po kaj? Prosit vas, da mu dajte Ančiko za ženo. O jaz vse vem, pa nič mu je ne dajajte. Kdo bi nam pa bil za mater, ki jih nimamo več!

Andrej. Ali res, Ančika?

Ana. Kaj ti veš, kaj govoriš! — Tisto je res, oče, da mi je obljubil, vzeti me za ženo, če bo vaša volja; ali Bog ve, kedaj bo kaj.

Dr. Koren. Tako, tako? To ni pisano v naši pogodbi. Brez Ančike ne bo nič! Jaz sem hotel imeti lep, prijazen obrazek pred seboj, da bi se ga veselile moje stare oči. Zdaj bi pa prišel tak mlad nepridiprav, pa bi mi jo odnesel! Najina pogodba ne velja, oče!

Andrej. Saj menda ne bo še tako hitro.

Dr. Koren. Pa naj bo! Kaj se hoče! Ali kjer je kaj dobrega, stari Koren vselej prepozno pride.

Lipe. Ali si videla, Ančika, oče so se malo nasmijali. O ko bi vedeli, oče, kako vam to lepo pristoji; to je, kakor bi sonce posijalo.

Andrej. Priden dečko je res ta Marko. Jaz sem ga zmerom rad imel.

Ana. Prav nič ni podoben svojemu očetu.

Lipe. Pustimo zdaj te puste pogovore, pa govorimo kaj pametnega! — Veste, oče, to le pismo bomo deli v zlat okvir pa obesili je na steno.

Andrej. Prej bo pa treba imeti tisti zlati okvir, zdaj še lesenega nimamo.

Lipe. Kaj boste pa s to lepo brado, oče; ali jo boste nosili za spomin?

Andrej. Veš kaj, odrezal si jo bom pa del v zlat okvir ter tudi obesil na steno, poleg tvoje podobe.

Lipe. Tako, zdaj ko je vse lepo narejeno in preskrbeno, pa pijmo!

Andrej. Na zdravje, gospod; in na zdravje tistemu možu, kateri bo prvi nasvetoval postavo, da naj se po krivem obsojenemu, kolikor moči, poravná v nebovpijoča krivica!

Ana. Marko gré!

(Zagrinjalo pade.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

16. Sveti Feliks II.

(Konec.)

V Gorjance je šel lovec. S sabo je vzel sedemletnega sinčka. Ugle-davši srno reče otroku: Ostani pri cerkvi in počakaj, dokler ustrelim srno in se vrnem. Deček čaka in čaka, očeta ni. Ko se naveliča čakati, začne se sprehajati po obližji in pride do jame, ki

je bila zarastena z bršlinom. Deček razmakne bršlin in stopi v jamo. Jama je šla dalje in dalje, naravnost v hrib. Deček je taval od konca skoraj v tmi, ali čim dalje je korakal, tem svetlejša je bila jama. Čez pot je ležala ogromna kača. Ko zagleda kača lovčevega sinčka, mahne prijazno z repom in mu se umakne. Iz tesne jazbine pride deček v prostorno brezno. Na dnu brezna vidi grdo blato in na blatu močerada in krastavo žabo, v sredi blata pa črno mlako in v mlaki nakazne povodne kuščarje in zlato ribico. Čudna ribica mu se približa in izpregovori z lepim človeškim glasom: Slava bodi milostivemu Bogu, ki te je napotil simo. Poslušaj pazljivo, kar ti bom povedala in ne pozabi moje prošnje. Jaz sem hči velikega gospoda, čigar grad je stal na Gorjancih. Grad je bil visok za sedem zvonikov, širok za sedem cerkva, bogat za sedem kraljestev. Moj oče je bil krivoverec in je živel razuzdano, ker mu kriva vera ni prepovedovala greha. V grad je prišel čestit romar, sam sv. Feliks. Moj oče se ga obveseli in ga prosi, da bi mu govoril o neznanih deželah: o svetih nebesih in strašnem peklu, ki čaka nespokorjene grešnike. Oznanjeval je pravo vero tako goreče in ganljivo, da se je vsaka živa in mrtva stvar umilila in omečila: umolknil so vetrovi, od svete groze zatrepetalo je drevje, vsaka bilka je nagnila k tlam svojo glavico, solzilo se je celo trdo skalovje okoli našega gradu. Ali moj oče bil je trgi od kamena. Zaklel se je s predrzno srditostjo: predno poklekne pred križanega Boga in pred beraško mater božjo Marijo, da naj se pogrezne v Gorjance njegov svetli grad in raztaja v blato in mlako, on in vsa njegova rodovina pa naj se izpremene v najgrje živali, ki po taki nesnagi gomazijo. Sv. Feliks naredi križ in tisti trenutek se vdere naš grad in očetova kletev se izpolni. Ostudni močeradi, ki lazi tamo po blatu, ta je moj nesrečni oče, krastava žaba, ki se napihuje poleg njega, je moja uboga mati in povodnji kuščarji v črni mlaki so moji bratje in sestre. Jaz sem bila takrat, ko je prišel sv. Feliks, še v otročjih letih in nedolžna, zato me je prestvaril Bog v zlato ribico. Dana mi je lepa podoba, ali sreče ne bo čutilo moje srce, dokler se ne oprosti očetu grozna kletev in ne pridemo vsi skupaj učlovečeni zopet na svetlobo božjega zraka in solnca. Kletve nas more rešiti samo krst in tisti, ki nas bo krstil, mora biti brez greha in nedolžen. Dobro nam tedaj došel, dragi deček! ki si še brez greha in nedolžen. Prosim te, pojdi v cerkev po blagoslovljene vode in krsti ž njo po šegi sv. katoliške cerkve

moje roditelje, moje brate in sestre in tudi mene. Tisti hip, ko nas bo očistil in posvetil krst, dobili bomo nazaj čestito človeško podobo in to blato in jezero se bo izpremenilo v sijajen grad, našo lastnino. Godilo pa se bo dobro tudi tebi in tvojemu očetu. Moj hvaležni oče vama bo dal iz srca rad večjo polovico svojega neizmernega bogastva, brez težkega dela in truda bodo živeli še tvoji otroci in vnuki. Deček se je silno čudil, da je ribica zlata in govori s človeškim glasom. Zpomnil si je dobro vsako besedo in ribici obljubil, da jej bo prošnjo drage volje izpolnil. Brez neprilike je prišel iz jame zopet na beli dan. Oče ga je čakal že dolgo pri cerkvi in ga pozdravil z velikim veseljem, ker se je zanj bal, da se mu je pripetila morebiti kaka nesreča. Sinček mu pové, kje je bil in kaj je videl in slišal. Oče pa veli: krst je bogoslužno delo in polovica grajskega imetka lepa reč, ali me obhaja strah, da te podzemeljska prikazen ne bi prevarila in pogubila. Treba je vprašati za svet gospoda župnika. Lovec prime sinčka za roko in se napoti ž njim v Šentjarnej h gospodu župniku. Ko zve župnik, da dobi odrešenik polovico grajskega bogastva, polasti se ga lakomnost. Lovec veli: krstil bom uklete krivoverce jaz, ki sem za to postavljen; pri nas ni navada, da bi krščevali otroci. Župnik povabi veliko vaših gnad za botre in vzame s sabo cel sod blagoslovljene vode. Predno je prišel z botri in botrami do jame, pooblačilo se je nebo, zabučala je nevihta in metala na Gorjance točo in ognjene strele. Lakomni župnik pa je preziral slabo znamenje in šel s tovariši v jamo. Čez pot je ležala ogromna kača. Ugledavši župnika, ni se ganila. Ko pa stopi ne pazeč na njo, srdito zasika in se ga oklene s tako močjo, da ga stare in zaduši. Prestrašeni botri in botre so hoteli pobegniti, ali izgrešivši pot so poginili od groze in lakote. Nevarne jame so se ljudje od takrat ogibali in so sčasoma pozabili, kod se gre vanjo. Ukleti krivoverci pa hrepene še dan današnji po svojem odrešeniku.

V tej povesti mi se je zdelo najbolj čudno in neverjetno, da se govori o povodnih kuščarjih ali, ko sem šla nekaj let pozneje s Toplic na Ljubno in potem domu, preverila sem se, da so take živali res na svetu. Jaz in moje tovarišice smo bile žejne pa smo šle pit v Petanovo jamo, tamo za Baltovo vasjo. V vodi zapazimo ribe, ki so imele noge in so bile močno take kakor zelenci. Ali koža jim ni bila zelena in od pravih kuščarjev se razločujejo tudi s tem, da so menda slepe: vsaj mi nismo nič očíj videle. Neznane nakaze so

se nam tako gnjusile, da nas je minila vsa žeja, to se ve da ne za dolgo in smo popotovale dalje. Tisti čas sva se z doktorjem Šniciusom že precej rada gledala. Jaz sem mu pravila o grdih ribah, ki žive v Petanovi jami, on pa se je začel grohotati in je dejal: Ti tvoji „nakazni povodni kuščarji“ so naše zanimljive nedolžne človeške ribice, radi katerih slovi daleč po svetu Kranjska dežela. Take prisme, katerim se gabi radi njih voda, niso družega vredne, nego da trpe za kazen žejo. — Zdaj pa čujmo še jedno prigodbo, v kateri se je izkazala čudovita moč in oblast sv. Feliksa do hudodelcev.

V Podgorje je prišel ljubljanski trgovec po vino. Kupil ga je marsikje, največ pa pri dovškem Brlogarji. Njegovo vino mu je bilo všeč, ker je bilo v cenó, še bolj nego vino pa mu se je priljubil Brlogarjev sin, spretni in krepki sin Mihec. Z očetovim dovoljenjem ga vzame s sabo v Ljubljano. Ko Mihec zapazi, da ga hoče rabiti za greh, pobegne in si najde službo pri drugem trgovci. Ali niti ta ni bil nič boljši in zato uteče Mihec tudi njemu. Tako je prišel zaporedoma v mnoge hiše in službe ali v nobeni ni se nameril na ljudi, ki bi ga bili ljubili in bi jim bilo kaj mar njegove časne in večne sreče. Jeden za drugim so ga prevarili tudi vrstniki in tovariši, ktere je zmatral za svoje prijatelje. Te bridke izkušnje so ga silno preplašile in razkačile. Polastila se ga je trdna misel, da so vsi ljudje hudobni in začel jih je sovražiti. Ker je bil jako bistrega razuma in varčen, izkopal se je iz revščine tudi brez ljudske prijaznosti in pomoči. Pridobivši si nekoliko tisoč kron, oženil se je pri hčeri bogatega meščana in se povzdignil kmalu med najprve ljubljanske trgovce. Sčasoma mu se je začelo tožiti po domačem kraju pa se je preselil v Novo Mesto. Ali sreče ni našel niti na Dolenjskem. Oče in mati sta mu bila že zdavna umrla. Imel je dosti še druge žlahte, kateri je rad pomagal ali je učakal od nje malo hvaležnosti, tem več pa škode in obrekovanja. Brlogar je bil zveden in zdušen trgovec. Ljudje so pri njem najrajši kupovali. Zadovoljil se je z malim dobičkom, pa je dajal zato svoje dobro blago lahko ceneje, nego kak šušmar slabo. To je druge trgovce strašno razsrdilo. Vpili so, da jim dela v poslu spako in zgubo in so dražili neprenehoma meščane proti njemu. Bogatinu reveži sploh radi zavidajo, najbolj pa takemu, ki svoje pošteno prislužene denarje skrbno varuje. Brlogar je dal vsakemu, kar mu je šlo ali upati in posojati ni hotel, še menj pa prilizovalce zastonj gostiti in napajati. To sodrgo je gonil zaničljivo

od sebe: vinska bratovščina se mu je gnjusila. Prijatelj, ki bi bili vredni tega dičnega imena, si ni dobil nič, niti se za to ni briga; število sovražnikov pa se je množilo od dne do dne. Žena ga nikoli ni ljubila, v Novem Mestu se je zvadila z beloličnimi in priliznjnimi pisarčki ter mu se popolnem izneverila. Nasprotnikom se je pridružila kmalu tudi mestna gosposka. Poklicala ga je pred se in mu velela: Ti si ubežen kmet. Pojdi nazaj pod oblast svojega podgorskega grofa. Če pride po te, nismo bedaki, da bi te branili, ker nimaš nobene trdne pravice, prebivati in trgovati v našem mestu. Brlogar se prestraši in prosi varstva svoje bližnje rojake, podgorske kmete. Obljubi jim plačilo, kakršno bodo sami zahtevali. Podgorci pa so dejali: Mi tvojega plačila ne maramo. Ti si kmetiški sin pa si se hotel nad nas povzdigniti in si naš stan zapustil. Išči si pribežališča in brambe pri svojih mogočnih trgovcih! Brlogar je nakanil pobegniti nazaj v Ljubljano, ali na potu ga zasači podgorski grof in mu ugrabi ženo in ves imetek. Ženo si vzame za ljubico, njega pa vrže v temno ječo. Vzdihoval je v njej sedem dolgih let. Grof je vprašal oskrbnika, kaj dela jetnik. Oskrbnik pove, da je od konca strašno preklinjal in razsajal, ali zdaj se je pomiril in zmešan je celó pozabil, da je bil trgovec in kaj mu se je zgodilo. Misli, da je pastir in da so ga zaprli drugi pastirji za to, ker jim ni hotel paziti na živino, da bi se igrali. Grof se zasmije: Beguna sem dosti dolgo zastoj redil. Odslej si mora svoj ovseni kruh zaslužiti. Kar mu se blede, naj se izpolni: izpusti in postavi ga za ovčarja! Brlogar je pasel grofovo drobnico pazljivo in zvesto, da ni trpela nič kvare. Grof je prišel sam na pašo in ga pohvalil in vprašal, če si želi kaj priboljška. Brlogar odgovori: Meni se godi, hvala bodi vaši milosti, za vse reči prav dobro ali jako potrebna bi mi bila dobra sekira, ker se prikazujejo volkovi. Grof mu da prinesti ostro sekiro in čez nekaj tednov gre zopet na pašo in spremila ga je tudi ljubica. Šaljivo vpraša ovčarja, koliko volkov je že ubil. Brlogar zavriskuje veselo: Do zdaj ni bilo prilike, ali danes bom dva zaporedoma. To rekši razkolje glavo najprej grofu, potem tudi svoji nezvesti ženi. Pustivši ovce in pašo pobegne v Gorjance in postane razbojnik. Smilil mu se ni noben človek, ne grajska gospoda, ne meščan, ne kmet: napadal in ubijal je vse brez razločka. Privihral je po bliskovo, nihče ni vedel, od kod in odvihral je zopet po bliskovo, nihče ni vedel, kamo. Brez vspeha so ga iskali, lovili in streljali grajski biriči in

deželski žolnirji. Dostikrat so ga zajezili in mislili, da jim na nikak način ne more uteči. Stal je trideset, dvajset korakov od njih vihteč svojo krvavo sekiro, mahoma pa šinil v goščavo in izginil brez sledu, kakor da bi se bil v zemljo pogreznil. Potolkel je sila vojakov in stražnikov, lovcev in paznikov, on sam pa ni dobil nikoli nobene rane, nobenega udarca. Ljudje so bili preverjeni, da ga skriva in varuje sam peklenščak, kateremu se je zapisal. Popadali so od straha na tla, že če so ga od daleč videli. Preteklo je trideset let, Brlogarju so posiveli vlasje, ali črt in zloba ga nista hotela pustiti: hrepenel je še vedno po maščevanju in krvi svojega bližnjega. Prežeč na svojo žrtev zagleda sv. Feliksa, potujočega s Hrvatskega na Talijansko. Zastopivši mu stezo zakliče zaničljivo: Šáleharjev Feliks! zdaj ti ne bo pomogla nič tvoja hinavska pobožnost. Ubil sem ti očeta in mater, ubil bom tudi tebe. Svetnik veli z mirnim in blagim glasom: Naj se zgodi, kakor je božja volja; ali po zapovedi naše vere se ne smeva ločiti v sovraštvu. Daj, predragi moj brat, da te za slovo poljubim in objamem. Prečudno ganijo in pretresejo te besede in ta prijaznost starega razbojnika. Roka, ki je sekiro že vihtila, mu omahne. Sramujoč se pogleda svetnika v obličje in iz njegovih očij mu zasije žarek božje milosti, ki mu utrpreno srce ugreje in omeči. Skesan in skrušen pade plakaje pred sv. Feliksa in mu se izpove svojih brezštevilnih in težkih grehov. Svetnik ga potolaži in mu reče: Moli in delaj pokoro, dokler se vrnem iz Rima in ti prinesem od papeža njegovo in božje oproščenje. Po tem opominu sv. Feliks odide, Brlogar pa poklekne in začne moliti. In klečal in molil je noč in dan, mesec za mesecem, leto za letom. Truplo mu je sčasoma okamenelo, obrastel je je zelen mah, jedine oči so ostale žive in svetle. Iz jednega očesa so mu lile krvave solze bridkega kesanja in neskončne žalosti; iz solz pa se je naredil krvav studenec, ki je tekkel z Gorjancev v kranjsko Podgorje. Iz drugega očesa so mu lile bistre solze svetega hrepenenja in neskončne radosti; iz solz pa se je naredil prelep, bister studenec, ki je tekkel z Gorjancev v hrvatsko Viodino. Sv. Feliks se ni mogel povrniti s Talijanskega, ker mu je bilo namenjeno, da je tamo umrl. Trebalo je mnogo, mnogo let, dokler je Brlogar dovršil pokoro za svoje grešno življenje. Ko se je ta čas približal, prikazal se je sv. Feliks rimskemu papežu in ga opomnil, da naj mu da prenesti truplo na Kranjsko v kapiteljsko cerkev novomeško. Papež je storil brez odlaganja, kar je svetnik

zaželel. Svetinje so se peljale z veliko svečanostjo proti Novemu Mestu. Ko pride voz pod cerkev sv. Ane, spozna Brlogar sv. Feliksa po svetlem žaru, ki ga je obdajal. Zdaj je videl, da je pokoro prebil in so mu grehi oproščeni. Kamenito truplo mu še jedenkrat zatrepeta in oživi, potem pa se razpade v droben prah in iz praha se dvigne in odleti proti nebesom bel golobček, vzveličana duša razbojnika Brlogarja.

Svojo dolgo pridigo sem dokončala. Hoteli ste me podražiti, pa ste dejali, da ste siti mojih kvant, in da bi neizrečeno radi videli, kako bi mi se podalo in pristalo, ko bi pripovedovala kaj pobožnega in svetega. To željo sem vam zdaj izpolnila. Dokazala sem vam, da se takega govorjenja ne sramujem in ne branim. Če mi je ušla vmes kaka poredna in nespametna, ne smete me preostro obsoditi, ker se tako nagloma ne morem vsa izpremeniti in preleviti. Kadar pridete zopet k nam, razložila vam bom za cele bukve mičnih prigodeb, katera sem slišala in doživela na drugih božjih potih: na Zaplazu, na svetem Kumu in na hrvatski Bistri. Na vsak način vas moram preveriti, da ne zaničujem svetih rečij, nikar Boga. Tudi krčmarica Janezovka ima nekoliko upanja, da se hrani zanjo v nebesih kak prostorček. Če ne bom mogla priti tja tako kakor drugi ljudje, smuknila bom pa po Kurentovo. Njega je vzveličal jeden sam plašč. Jaz pa sem razdala beračem — rada in nerada — že toliko denarja, da bi se kupilo zanj lahko petdeset in prav gorkih in lepih plaščev. Zdaj pa moram reči: Amen! S pripovedkami se prazen želedec ne napolni: treba mi poskrbeti za večerjo.

Cmokavzar in Ušperna.

Izviren roman.

Iz kanibalščine poslovenil Sivor.

V.

Cmokavzar in Ušperna sta vzrastla v pokrajinah, kjer zori blaga vinska kapljica. V taci krajih se rado pije in rado poje. Cmokavzar in Ušperna sta znala oboje, in tudi Preklezen je rad poslušal, če sta hlapec in dekla po večerji katero domačo in okroglo zakrožila. Kadar je Ušperna zapela svojo najljubšo pesem:

„Pa je pjašala Anca,
Hišna spod klanca,
Kje, kje čakal jo bom?“

in jej Cmokavzar s krepkim glasom odpel:

„Tamkaj zadaj za svinjakom,
Kjer te jaz najrajši čakam,
Tam, tam čakal tebe bom!“

kahljal se je Preklezen vselej od samega veselja in se z rokama držal za svoj krompirja in močnika poln želodec. Za Cmokavzarja in Ušperno je pa ta pesem imela poseben pomen. Ko so odvečerjali, odpeli in odmolili, zlezel je Preklezen za peč na svoj rženi otep, da tam stegne svoje hudiču zapisane ude na polhovo smrčanje.

Hlapec je imel svoje ležišče v otavi na hlevu; skrbna dekla je pa vselej šla malo pogledat k svinjam in kokošim. Tedaj sta pa počenila hlapec in dekla za svinjakovo steno; dekla pak je segla na svinjakov strop med stare koše, zlomljena kosišča iz drugo šaro ter izlekla zaprašen pisker; v tistem je bilo pa najboljše staro vino, zadosti, da si poplakneta oba svoji vedno žejni grli. — Ni ga bilo skoro dne, da bi dekla ne bila imela priložnosti tisti pisker napolniti in previdno spraviti. Bilo je to jako idilično življenje.

Nocoj je bil pisker vina tudi pripravljen. Cmokavzarju je krulilo po trebuhu in zdehalo se mu je po polnem vinskem piskru, kakor lačnemu volku po jarčji crkovini za ograjo. Pa mož se je bal silovitega kovača Breznosa, ki mu je ostro prepovedal stopiti čez prag svoje prašne kolibe. Nazadnje je pa vender poželenje vina, ki je neki tako nepremagljivo kakor ljubezen, premagalo strah pred Breznosovimi pestmi.

Ura je že jedno po polnoči, tedaj imamo že nedeljo 6. majnika 1883. Mesec je gledal zaspano in krmežljivo s svojim zadnjim krajcem na megleno zemljo, in zatorej ni posebno dobro videl. Vender je razločil Cmokavzarja in Ušperno, ki sta za steno Prekleznovega svinjaka sedé ponujala si lonec vina in sladko šepetaje pretehtovala, kako se bosta jutri zopet vsedla na svoja poprejšnja mesta, in kako bosta Preklezna oštela, ako bi se griva lisičja kaj ustavljal.

Dalje je mesec zapazil pred Prekleznovo kletjo tri krepke možakarje grdih, s sajami nališenih obrazov, v črne plašče zavite in s širokokrajnimi klobuki pokrite. Bili so to Breznos, Macafizelj in Rokomavsar, ki so ročno odprli Prekleznovo klet s ključem, katerega je preskrbel Breznos.

V kleti je bila tema, kakor v našega bika rogu, dokler se ni zmuznil. V goščavi te teme in prav za prav v sodu brez dog in brez dna je pa Preklezen na poldrugem rženem otepu stegen in s starim vojaškim plaščem odet odpočival od svojih bolečin in skrbi. On je navadno spal v zgornjici, in tudi tatje ga niso slutili v kleti. Pa nocoj je sam, tedaj si je naredil posteljo zraven svojih srebrnih kebrov, da mu po noči ne izlezejo. Povest bi pa tudi ne mogla teči gladko dalje, ako pustimo Preklezna tam spati, kjer je spal druge noči. — Možakarji so bili veščaki v svojem nočnem obrtu, in sod, v katerem so plesnjevali zlati in srebrni kebri, praznil se je znatno in brez hrupa. Preklezen ni spal, in vedel je, kaj se dela. Kurja polt mu je kožo skrčila, da je bila kakor z grahoro posuta. Mož je pa sapa k sebi držal, tiho ležal kakor močerad pod plesnivo desko in sam pri sebi je mislil: da me le ne zadavijo kakor polha, ti pasjedlakei tatinski. Potlej pa ni nič hudega. Breznosa in Macafizeljna sem spoznal po šepetanji. Da le dan napoči, dal jima bom vetra, da ja bo grizlo in ščipalo po črevih, in plesala bosta po beriški piščalki, ko jima bodo lišajasta hrbtišča strojili. Denar bomo precej zopet imeli v pesteh. Tri sto krempljev hudičevih!

Tatovi so bolje nego mnogi pisatelji ocenjali staro gaslo: „čas je denar“ ali kakor se izvirno angleški pravi: „the rest is silence“.*) Zato niso utegnili pri velikem sodu pod srednjim oknom, iz katerega so si med težavnim delom žejo gasili, zapirati pipe. Ko Preklezen čuje, kako stara, močna zelenika curlja na suha, vender ne zelenike žejna tla, zasmili se mu v srce blaga kapljica, spozabi se tedaj in zakliče: Prijatelji, ne izlivajte božje kapljice na tla!

Vino pa ni bilo samo na tleh. Kaj močno je že vplivalo na možjane Prekleznovih prijateljev. Vsem šine vročica v glave. Breznos zarohni: V prešo denimo to bérso!

In kakor bi trenil, štiri krepke roke sežejo tija, od koder je prišel proseči glas, krepko zgrabijo dvoje rok in nog in vso to pezo tirajo med ploh in sleme vinske preše. Rokomavsar je sicer ugovarjal, da tako početje nasprotuje vsem pravilom izobraženega tatinstva; pa vdal se je volji večine, in naposled sam pristopil, da se Preklezen more pravilno sprešati, kakor grozdje jeseni, in da se njemu tako naredi, kakor se je svoje dni v selu blizu Kamnika go-

*) Čas je denar, angleški slove: „time is money“. Pa brez zamere.

dilo potomki tiste zveste živali, ki je Adama in Evo milo lajajoč spremila iz izgubljenega raja.

Breznos in Rokomavzar sta Preklezna stlačila na ploč, na moževce, hudiču zapisane kosti položila debelo hrastovo desko, na to desko pa postavila močen hrastov klin, ki se mu sploh strela pravi. Macafizelj je pa zavrtel vijakovo vreteno ali svečo, ob kateri tiči težki prešni kamen. Ko je Preklezen neovrgljivo spoznal, da mu gre za črno dušo, prosil je in na pomoč klical. Pa sosedge so spali in smrčali, kakor polhi v gabrovem duplu. Klicanje sta čula samo Cmokavzar in Ušperna tamkaj zadaj za svinjakom. Ušperna se je ustrašila in pritisnila k steni. Cmokavzar je pa zdirjal pred kletna vrata, naglo zasukal ključ, ki je tičal v prislonjenih vratih, in zadrhl se je na vse grlo. Prepozno si prišel Cmokavzar! V vretenovi ponvi je bil skrit tisti dinamit, ki ga je sinoči Breznos Prekleznu podaril. Baš v tistem trenutku, ko je Cmokavzar v kletnih vratih ključ zasukal, vname se dinamit od silnega pritiska. V hramovem kotu zablisne, zemlja se strese in oti pok stréla zagrmí v tiho noč.

Čez dve sekundi je zopet vse tiho, in mesec kakor poprej zaspano s svojim zadnjim krajcem gleda na Prekleznove dvore.

VI.

Pazljivi bralec te povesti je gotovo prepričan, da je dinamita silna moč pokončala Prekleznov dom in vse, ki so takrat stali, sedeli in na trebuhu ali drugače ležali na tistem domu. Pisatelj izvirnika pa povesti ne more končati, in je torej prisiljen nove osebe pripeljati na pozorišče. — Vaši radovednosti pa gotovo ustrežem, ako že zdaj izpovem, da se bodo tudi tem vratovi zavili in kosti porahljale.

Vsak človek, celo prostomavtarski Mladostenec, ima nekaj svojih po krvi in svaštvu. Stara griva lisičja, Preklezen, imel jih je nekdaj precejšnje število. Pa pomrli so, in ostala mu je jedina sestrična Pokloftanova Ošpéta s pridevkom „pasja babica“. Bila je grda, škrbasta starka. Pa rada je molila ter v svoji pobožnosti vsako jutro Boga prosila, da bi kmalu kmalu naklonil Prekleznu sveta nebesa, njej pa Prekleznovo posvetno premoženje. Pri tej pobožnosti je Preklezna ljubila kakor pičico v svojem kurjem očesu.

Danes je nedelja, zatorej je posebno zgodaj vstala in nenevadno goreče molila, in bila bi še bolj, ako bi je v pobožnih vzdihljajih ne bila premotila njej dobro, nam slabo znana beračica Migo-

mrda. Ta, kakor že ime pripoveduje, prezgovorna babnica, prinesla je prave in Činkelnove kave, krepkih kapljic za želodec in veliko novic, izmed katerih je bila najvažnejša ta, da je Migomrda v loteriji zadela dvetisoči dvesto in trideset goldinarjev. To srečno zadetje je pa tudi uzrok, da je danes za rana prihlačala k Pokloftanovi Ošpeti.

Migomrda je bila pred kakimi štiridesetimi leti jako lepa mladenka. Služit je torej šla v Zagreb, in tam je prisluzila hčerko — Ušperno naše povesti —. Izročili so jej pa še hčerko mlade grofice v vzrejo, in sicer tako hčerko, o kateri ni smel mož mlade grofice vedeti, da je na svetu. S tema detetoma je šla Migomrda v kraj, kjer je niso poznali, in si je tam kupila malo posestvo. Preklezen je živel takrat v več krajih, ker si je nekaj časa med rokovnjači in potlej med cigani prizadeval, predno je začel dobre dohodke nesočo trgovino z ukradenimi konji. Po širokem svetu okoli krevsajoč je zvedel Preklezen, čegavo je drugo dete Migomrdino, in pripetilo se je, da je neki večer namestu konja ukradel lepo dete, imejoče svetinjico, na kateri je bil grofov grb. To dete je nesel na grofov grad na Hrovaškem, pričakuje več dobička nego od deset ukradenih konj. Na Hrovaškem gradu pa možu niso nič izplačali v denarjih, temveč naštel so vražjemu Kranjcu najprej petindvajset gorkih, in potlej so ga vtaknili v temnico. Dete, katero je s seboj prinesel, moral je pa spoznati za svoje, sicer bi ga bili kaznovali še huje. Ukradeno dete pa ni bila hčerka mlade grofice, ampak hčerka same Migomrde, kar bi Preklezen, ako bi takrat bil ženstvo bolj poznal, lahko sam vedel. Migomrda je namreč svoje dete oblačila v lepo, hčerki mlade grofice namenjeno opravo, hčerko grofice je pa oblačila v strgane kmetiške cunje. Baš to jo je rešilo Prekleznovih rok. Migomrda je svojemu otroku kmalu na sled prišla. Toda ni ga terjala nazaj, ker se laglje živi brez otroka. Preklezen sam otroka tudi ni nazaj nosil, ker se je bal ponovljene kazni, ako se zve, da je otroka ukradel. Pomaknil se je z otrokom iz Hrovaškega na Kranjsko, kjer je blizu rojstne vasi kupil nam znano Prekleznovino. Mati Migomrda in hči Ušperna sta se tukaj večkrat videli, kadar je beračica Prekleznu mišnico in jednake prodajati prepovedane reči prodajala. Vender Migomrda se svoji hčeri nikoli ni razodela. Zdelo se jej je bolj prav, da Ušperna meni, da je hči bogatega Preklezna, nego da bi vedela, da je hči zaničevane, od hiše do hiše pojane beračice. — Zdaj bo pa drugače! Loterija je dala dvetisoči dvesto trideset goldinarjev. Migomrda bo

vzela svojo hčer s seboj, kupila si zopet kočico v lepem kraju, živela brez skrbi; dala bo hčeri potrebno doto, in obe si bosta smeli kaj privoščiti na stare dni.

V takih in enakih mislih in pogovorih švedrata in hlačata Ošpeta in Migomrda na hribec, za katerim je skrito mirno selo s Prekleznovim domom.

Ko pride pobožna Ošpeta na hribec in pošili proti Prekleznovim dvorom, kar oledeni, do pod ušes se jej odpro zijava, brez-zobna usta, in izpod ščetinastih obrvij jej zastrmita očesi, kakor bi hotela vrhu nosa vkupe trčiti. Na Prekleznovih prostorih ni videti ne strehe ne visocega zidu. Vse je razmetano, razorano, podrto. Babnicama je v piškave možjane šinila strašna misel, da je nocoj sam peklenščak Preklezna pohodil, in da je zraven njega tudi njegovo premoženje pogreznil v dno pekla.

Vender se predramita iz strašnih sanj, ko sprevidita, da se okoli razvalin zbirajo možje in možakarji, ženske in babnice, otroci in otročaji, in da je sploh tamkaj že toliko radovednežev, kakor takrat, ko so crknenege žrebca nakladali na konjederčev voz, kar smo že lani brali v „Oreharjevem Blaži“. In res pol vasi je tam zijala prodajalo. Otroci so imeli posebno dosti veselja, in pod vsakim grmom za vsako prekuceno steno nov, nepričakovan prikaz.

Na deteljišči pod kletjo so ležala težka kletna vrata, katera so otroci komaj vzdignili. Vrata so pokrivala malo še vkup se držeče truplo. Na nosu tega trupla so se spoznati dale tri bradavice. Iz teh so spoznali bistri možakarji, da tukaj počivajo ostanki zaljubljenega Cmokavzarja.

Ročno so otroci našli po zlomljenem brunovji in med razrušenim zidovjem dve odtrgani roki in dve iz kvedrastih škornjev moleči odtrgani nogi. Bodri možakarji so naglo razsodili, da so to ostanki dveh človekov, ker nogi sta bili obe desni roki pa obe levi. Uganka se je kmalu razvozlala. Selski čevljar je po precej novi zaplati na čevlji spoznal, da je z jednim škornjem travo tlačil kovač Breznos. Resnica čevljarjeve trditve je prišla na dan, ko so z vedrico iz vodnjaka potegnili odtrgano Breznosovo glavo. Ta griva sajasta je bila vedno žejna. Zdaj se je jedenkrat napila, da ne bo več zevala!

Drugi škorenj in druga roka se je prilastila mešetarju Macafizeljnu, čegar zgornje truplo je za čeva viselo na češnji pred hlevom

na pol izrjavani. Nihče ni mislil, da bo ta griva tatinska jedenkrat baš na češnji visela, ko ljudi po navadi na smrekov les obešajo. Na zadnjem zidu kleti, ki se ni premaknil, ker je bil v skali, bilo je prilepljeno ali pribito truplo neznanega človeka. To truplo je bilo potlačeno, kakor zelišča v herbariji našega še ne upokojenega profesorja. Otroci in otročaji so dolgo ugibali, od kod je prišla ta pošast. Star možakar je v teh ogrodih spoznal požigalca in morilca Rokomavsarja, tistega ki je znal tako lepo govoriti.

Drug zbor radovednežev je bil tamkaj zadaj za svinjakom. Svinjak je bil prekučen. Pod njim je ležala zmečkana Ušperna. Malo gorka je še bila in po vinu je dišala; pa mrtva je bila kakor miš.

Ko je stara babnica Migomrda spoznala svojo hčer, padla je nanjo, kakor nekdanj gospod Koronini na svojo hčerko gospodično Lauro, in krčila in vila se je, da je groza spreletela možakarje in babnice. Vse je bilo tiho, da bi se bile čule uši kašljati na nepočesanih glavah okoli stoječih otrok. Kar prileti težek kamen iz množice, ki nesrečno Migomrdo tako načelo zadene, da je revica kar dušo izdihnila. Baš tako se je njega dni zgodilo luterš-vere sumnjivemu župniku Švabu pri sodbi na travniku pred Strmoljskim gradom. Pa res, nihče ne ve, kje ga smrt čaka!

Možakar Bosopetnik to videč je potegnil čez zobe tako kletev, da se je že dva dni poprej slišala, in rekel je, da bo človeku, ki je ubil babnico, porahljal glavo, da bo mehka kakor pečena tepka. Pa, kdo bi bil utegnil iskati zločina, ko se je zopet nekaj novega prikazalo.

Radoveden deček čuje v razsipih nekdanje kleti zamolklo ječanje, kakor bi mačka predla. Možakarji snamejo pokrivala in vzamejo krampe in lopate. Prekleznova glava in zlomljena roka pride na dan. Čista sapa Preklezna toliko okrepeča, da oči odpre. Ko lišaj sleparski vidi razdejano svoje poslopje, ubita deklo in hlapca, razmesarjene svoje tovariše mnogih zločinov, ki so slednjič svojega mojstra ugonobili; tako silovito nakremži svoja brezzobna usta in raztegne s krvijo in prahom zamazani obraz, da so se možakarji kar ustrašili kletve, ki ima priti iz njegovih hudiču zapisanih ust. Pa mož ni zaklel. Kakor bi trenil, zgrabil je z dvakrat zlomljeno roko skrhano sekiro v kamenji zraven sebe tičečo, in mahoma si je glavo odsekal

— „Claudite jam rivos, pueri; sat prata biberunt!“ — Ne boš, Jaka! Ako ti je preveč, prenehaj; ako ti je slabo, pa si daj prinesiti kozarec vode!

Vedi, da je povest kanibalska. De gustibus non disputandum, ali po naše: Oni ima rad češelj, oni pa uš, ki po njem leze.

Tedaj pogumno dalje, prijatelj. Moje gaslo je: „plurima mortis imago!“

Tako vzklikne moj izvirni romanopisec ter se zraven pobaha, da je prvi v roman vpeljal izvrstno moč dinamita. Tisti menih, ki je smodnik znašel, storil je konec po svoji znajdbi. Brezštevilna je pa množica tistih, ki so si življenje vzeli od same jeze in žalosti, da oni niso smodnika znašli. Pisatelj izvirnika ne pripoveduje prav trdno, ali je njegova izvirnost in tista iznajdljivost, ki smo jo v krepkih besedah, v rekih in prizorih iz kmetiškega življenja vzetih občudovali, njegovemu življenju opasna ali ne; to pa zavestno in ošabno izreka, da bode imeniten postal, kakor tisti krojač, ki je naposled postal kralj, ker je devet muh na jeden mah ubil, in si na svoj meč dal zapisati „devet na jeden mah“, ali kakor naš Koseski zavoljo reka „šest jih pade, kjer porine“. Marsikteri vrstnik in zamec si bo pa od strupene zavisti in same nejevolje življenje prikratil, da ni prvi naletel na velikansko idejo, tudi v romanu porabiti silovito moč dinamita za pošiljanje ljudi tija, kjer muh ni. —

Pisatelj še dalje pretresa, ali je bil Kolumb bolj imeniten zato, ker je našel Ameriko, ali zato, ker je pokazal, kako se kurje jajce po konci postavi. Pa pustimo to, in hitimo rajši h koncu povesti.

VII.

Na razvalinah Prekleznovega premoženja in v šestem poglavju te povesti puščeni otroci so se veselili nepričakovane sreče, da bo za toliko mrlički danes in jutri veliko zvonjenja. V tem veselju so razposajeno skakali okoli kri pijočih razvalin in po njih, ter pobrali so tu in tam še kaj zanimljivega, n. pr. zdrobljeno žepno uro, prazen lonc vina, s krvijo poškrbljen bankovec, škorenj na kveder, v katerem je tičal kos noge, in druge več ali menj vredne razpadke.

To otročjo radovednost grdogleda Ošpeta ni baš dolgo prenašala. Zaluči tedaj nalomljene grablje otrokom pod bose noge, in se zadere nad njimi: Proč se pokidajte, gnide smrkave! Vse pustite na miru! To je vse božje in pa moje!

Bistri Bosopetnikov Drejče se je pa dobro odrezal rekoč: Kadar bo Bog dal, da bo našo hišo tako razneslo, Vam še bukovе treske ne pustim pobrati!

Tem besedam se je nasmijala vsa deška druhal in tudi nekateri možakarji. Ošpeta je pa kar ostrmela, in ker ni vedela kaj odgovoriti odprla je svoja usta na stežaje, in proti otrokom pomolila ves jezik, kar ga jej je dal Bog, in kar si ga je sama podaljšala, ko je dvajset let sedem far čez zobe vlekla.

Bosopetnikov Drejče pa tudi ni bil jare gospode cvet, in ni se dal tako očitno žaliti. Pobere torej izpred nog robat kos dna razbite steklenice, in ga tako ročno babnici pripelje v staro čepinjo, da jej pri tej priči izteče desno oko z ostrim steklom do kostij prebito.

Na ta junaški čin so otroci dirjali proti cerkvi, in vidimo jih skoro v zvonikovih linah. Tam gori zvoné s težkim velikim, z ubitim srednjim in z lahkim malim zvonom. Bolj pogumni so se tudi obešali na kembeljne zvonečih zvonov, kar je tudi drugod posnemanja vredno; kajti zvon potlej bolj krepko doni, in otroci se prav prijetno gugaje in guncaje vadijo pogumnosti in hladnokrvnosti. —

Kaj pa so počeli možakarji? Skoro bi jih bil pozabil! Pred cerkvijo so stali — ker bodo skoro k maši pristopili — mehurje so si ponujali, gobo so kresali, in kadili so iz kratkocevnih čeder; kdor ni dobrega tobaka imel, je pa časi pred se pljunil.

Sosed Bosopetnik je zdajci zadovoljno in zadovoljivo namežikal sosedu Kozoglavu ponujaje mu na mestu zahtevanega tobačjega mehurja tlečo gobo, ter rekel počasi in bolj tiho: No, kozja mrzlica, kaj se držiš tako nakremženo, kakor bi se bilo mleko tvojih možjanov zagrizlo? Vesel bodi in Boga hvali, suša študirana, da je hudič tako na naglem prišel po Preklezna — tam je, kjer je — in po naše najhujše lopove! No, ko bo sodnji dan, kako bodo ti konjski lišaji pobirali svoje zrahljane kosti po vsem Prekleznovem hribu!

Kozoglav se je modro namuzal, Bosopetnik pa zagrohotal, pred se plunil in dalje govoril: Tristo konjskih kocin! Moj Drejče se je pa tudi dobro obnesel. Si videl, kako je izplačal tisto grdogledo coper-niško rogovilo?

Izgovoril je Bosopetnik, potem pa ponosno pogledal v zvonikove line, da je videl kako srčno se Drejče gunca na kembeljnu velikega zvona. Potem je pa na tobak pritisnil tlečo gobo v svoji pipici, da bo bolj izdatno pihnil svoj dim sosedu pod nos.

V tem hipu se pa Drejče zmuzne raz kembelj ter pade skozi line svojemu očetu za tilnik s tako močjo, da se oba zgrudita na tla. Oče si je zlomil vrat; sin Drejče se je pa razpočil.

Otroci se se veselili zopetne nepričakovane sreče, da bodo v novič zvonili, in da tisto jutro, ko bodo šli Drejčetu za pogrebom, celó šole ne bo.

Možakarji so nesli oba mrliča v mrtvašnico, in sosed je rekel sosedu: Škoda, dober gospodar je bil Bosopetnik; premožen in vender pošten! Kozoglav, ako te vdova vzame, terno boš zadel.

Toda Kozoglav in vdova se nista mogla vzeti; pač pa so naši že tolikrat in zdaj vender zadnjič imenovani otroci čez štirinajst dni imeli zopet nepričakovano veselje.

Pokloftanova Ošpeta je umrla. Očesna rana se je prisadila, prisad je udaril na možjane, in nobeno mazilo ni pomagalo.

Bosopetnikovi vdovi se je v žalosti po izgubljenem moži in jedinem sinu pamet zmešala. Kruh je vmesila in peč zakurila. Stopila je pred masteje, da bi umešene hlebe vsadila. Zdajci pa položi svojo jedino štiri tedne staro hčerko na lopar in jo vsadi v razbeljeno peč. Potlej pa še sama v peč zleze in pokrov za seboj zavezne. Čez tri ure so našli možakarji mater spečeno, dete pa sežgano.

Kozoglav ni dolgo žaloval po vdovi, katero je zares mislil v zakon vzeti. Kakor pred tristo leti črna luterš-duša, kamniški Goriček pred Strmoljskim gradom, tako je neki večer ležal tudi Kozoglav v rosní travi za rožnatim grmom na trebuhu in sapo je náse vlekel, ter utepal posluške, vse tako kakor tisti Goriček. Hotel je namreč vedeti, kdo govori pred okni Bosopetnikove vdove, in kaj? V hladni majnikovi noči v rosi na trebuhu ležati je pa v devetnajstem stoletji škodljivo mladim in starim. Kozoglav je torej zbolel, in se tudi za onimi preselil v krtovo deželo. —

Soseskin konjederec, jedini človek, ki je izmed delujočih oseb te povesti pri življenji ostal in Kozoglava zdravil, povedal mi je skrivaj, da je moža pod zemljo spravila Hydrophobia omphali pro-paroxytona.

Narodne pesni.

Nabral S. Rutar.

1.

Soldatovo pismo.

(Znana po vsem Goriškem.)

Pismo hotel bi pisat',
Ko b' ga mogel odposlat',
Moj'mu oču, materi,
Moji ljubi sestrici. —
Tičica je priletela,
Na kosarni obsedela:
„Piši pismo, mlad soldat,
Daj po meni ga poslat'!“
Piše pismo mlad soldat,
Predno gre na vahto stat':
„To vem, kje sem rojen bil,
Ne vem, kje bom smrt storil.
Al na polji, al na cesti,
Bog ve, na katerem mesti,

Jutre bomo s šturmom vstal',
Bomo vročo kri prelivál',
En'mu pojde glava preč,
Drug'mu skozi srce meč.“ —
Oče mi to pismo bere,
Materi se solza udere:
„Koljkokrat sem jaz vstajala,
Da sem njega prekladala,
Zdaj pa gre od mene preč,
Da ne bom ga vid'la več:
Eno mašo čem plačati,
Pri Marij' se more brati,
Mašnik bo to mašo bral,
Sin pa bo na valiti stal.“

2.

Soldaška.

(Iz bačke doline na Tolminskem.)

Sem pobič zdaj star še le osemnajst let,
Pa hočejo me že k soldatom vzet;
Kakó bom soldat,
K' sem pobič premlad,
K' ne morem še puške držat'?

V kosarno sem prišel korajžen, vesel,
Sem puško zagledal, jokáti začel.
„Oj srček ti moj,
Nikar ne žaluj,
Z veseljem zavriskaj, zapoj!“

Pri fari zvonovi prav milo pojó,
Ker jemljejo ljub'ce od fantov slovó;
Jemljejo slovó,
Da nikoli takó,
Nazaj jih nikól' več ne bo!

Gotovo jaz tudi na vojsko bom dan,
Gotovo jaz tudi ob glav'co bom djan:
„O Jezus ti moj,
Te prosim lepó,
Vzemi mi dušo v nebó!“

3.

Srečna smrt.

(Iz bačke doline na Tolminskem.)

Oj rasi, rasi rožmarin,
In tudi druge rož'ce ž njim.

Saj rožmarin ima svoj duh,
Naj bode zelen, al' pa suh.

Če jaz ko deklica umrem,
Imela krancelj bom zelen,
Z rumeno peno pozlačen,
Na mojo glav'co položen,
V beli prt zavita bom,
Zvonil mi bode vel'ki zvon. —
Zvonovi lepo pojejo,
Na britof mene vabijo.

Ko v zemljo mene zagrebó,
Od zgor mi tič'ce zapojó:
„Tukaj počivala ti boš,
Zadosti bratov 'mela boš.
Tukaj so sestre, bratci
In troji tud' sosedje vsi.
Če ti je b'ló na svet' ludó,
Saj ti v nebesih bo lepó.“

4.

Dekliška žalost.

(Zapisal Fr. Meden v Senožetah. *)

Cele noči
Oko mi solzi,
Pri mojem srei
Vesolja več ni.
Šlo je za goró
Šlo je za vodó,
Nikdar več, nikdar
Nazaj ga ne bo.

Ljubček ljubljén,
Na vojski vstreljén,
Nikdar, oh nikdar
Ne bo ga več k men'!
Šlo je za goro i. t. d.

Ptički pojó,
Rož'ce cvetó,
Moj'ga veselja
Nazaj več ne bó.
Šlo je za goro i. t. d.

Fantje pojó,
Čez polje gredó,
Moj'ga veselja
Nazaj ne nesó.
Šlo je za goro i. t. d.
Dokler živim,
Žalost trpim,
O da bi me nesli,
Skoraj za njim!
Šlo je za goro i. t. d.

5.

Mlada nuna.

(Iz Kanala na Goriškem.)

„V klošter pojdem, nuna bom,
Ljubila tebe več ne bom!“ —
V klošter šla, je nuna b'la,
Skoz okence je gledala;
Doli je vid'la hudega
V podobi svoj'ga ljubega.
V roke vzame roženkrane,

Zaluči ga doli na tla:
„Doli ti bodi, dól' ti stoj,
Jaz te ljubila več ne bom!“
V roke vzame bukvice,
Zaluči jih čez okence:
Doli ti bodi, dól' ti stoj,
Jaz te ljubila več ne bom!“

*) Glej dunajski „Zvon“ l. 1880. str. 311.

V roke vzame špikast nož,
Zasuče ga tje v srčeece. —
Najstarša nuna pozvoni,
Najmlajše le k molitvi ni.
„Oj pojte gledat, kam je šla,
Oj pojte gledat, kje bi b'la!“

Najmlajša nuna v postlji leži,
V prsih špikast nož tišči. —
Vse to so uzrok oče in mat',
Ki čejo hčerko v kloster dat',
Kadar že ve, kadar že zna,
Kaj je ljubezen fantovska!

6.

Zaljubljeni.

(Zapisal Fr. Meden v Senožečah).

Jaz imam pa ljubico,
V gradu za kuhar'co,
Života je belega
In srca pohlevnega;
Nje lice ko mlečeece,

Je gladko ko jajčeece,
In tanka ko strunica:
Tak moja je ljubica.
Kdor bo jej tadel dal,
Ma bom po glavi dal.

7.

Vasovalna.

(Zapisal Fr. Meden v Senožečah).

Celo noč grmi in bliska,
Ljubček moj po polji vriska,
Vrskaj, vrskaj, ali poj,
Saj še prideš k men' nicej!
Prišel je pod okence,
Trkal je na durice:
„Vstani ljub'ca, odpri mi,
Saj zadosti spala si!“
„Saj bi hitro vstajala,
Pa sem pošto zvedela,
Zved'la pošto sem le-tó,
Da imaš drugo ljubico.“
„Ljub'ca tega ne verjami,
Le samó meně objami!“ —
„Tebe ljubim samega,
'z moj'ga srca pravega.“ —
Z jedno roko odpirala,
Z drugo me je objemala,
Tolk' časa me objemala,
Da v rokah m' je zadremala.
Ljubica k oknu je vstala,

Svetle zvezde pregled'vala:
„Zvezde že onkraj gredó,
Vstani ljubček, pojdi domó!“
Ljub'ca je na ganjki stala,
Svetle zvezde pregled'vala:
„Zvezde ni nobene več,
Vstani ljubček, pojdi preč,
Da ne bodo te sreč'vali,
Da ne bodo te spraš'vali:
Kod si hodil, kje si bil,
Da si čevljičke rosil?“
„Jaz sem hodil po dolinah,
Jaz sem hodil po planinah,
Kod' sem hodil, kjer sem bil,
Mlade tič'ce sem lovil.“
„Bodo lj'djé z glavo majali
In te zopet izpraš'vali:
Kake so pa tiste tič'ce,
K' imajo rudeče lič'ce,
K' imajo črne oči,
Pri njih so kratke noči?““*)

*) Posamezni deli te pesni bili so že večkrat natisnjeni, ali v popolni obliki imamo jo le tu.

Črna Gora

po najnovejših opisih in znanstvenih odkritjih.

Ako Črna Gora zanima vsakega omikanca zaradi občudovanja vredne hrabrosti in vzglednega domoljubja svojih prebivalcev, zanimati mora tem več nas Slovence, rodne brate tožnih Črnogorcev. Še posebno pa mora ona junaška državica zanimati nas Avstrijce, njene sosedo, ker vemo, da Črna Gora lahko moti mir v naših južnih deželah. Od časa do časa dohajajo vesti o krvavih bojih med Črnogorci in divjimi Albanci ter o mejnih prepirih, ki vznemirujejo vso evropsko diplomatijo.

Zato nam je prav dobro prišla knjiga Dr. Bernharda Schwarzza „Montenegro, Schilderungeiner Reise durch das Innere, nebst Entwurf einer Geographie des Landes“; Leipzig, P. Froberg, 1883, 472 strani, stoji 7 gold. 80 kr. — Dr. Schwarz je vzpomladi lanskega leta — kakor se govori po nalogu pruske vlade — prepotoval križem vso Črno Goro ter pred nekoliko tedni obelodanil svoje opazke in popotne vtise v ravnokar omenjeni knjigi. Pisatelj govori zelo pohvalno in laskavo o Črnogorcih ter vidi se, da se je vestno držal besed, katere mu je bil zaklical minister zunanjih poslov, Stanko Radonić, pri odhodu s Cetinja proti Baru: „Machen Sie für unser armes und vielfach verkanntes Montenegro in Ihrem grossen und mächtigen Deutschland etwas Reclame!“ (pg. 94.) —

In zares je Schwarzowa knjiga polna „reklame“ za Črno Goro, katero čez mero hvali in v najlepših bojah slika. Res je, da je Schwarz mogel spoznati le dobre strani te dežele in da slabih niti ni mogel opazovati, ker ni razumel srbskega jezika, ker je občeval le z omikanimi ljudmi in ker je vlada sama skrbela za njegovo varnost, postrežbo in potovanje, tako da je prehodil državico kot „oficijalni gost“ črnogorskega kneza. Zato pa je Schwarz velik neprijatelj črnogorskih sovražnikov, t. j. Albancev, katere v temnih bojah opisuje, poudarjaje povsod njih divjost in surovost, da, imenuje jih celo „bösaartige, gierige Raubvögel“. Od „albanske lige“ poudarja, da je to le gola „turška izmišljotina“ in le prazen strah evropske diplomatije (znano je, da se je albanska liga na sultanov poziv osnovala l. 1878. ravno proti razširjenju Črne Gore po severni Albaniji). Po Schwarzovem mnenju so Albanci nesposobni za omiko in zato so opravičene črnogorske težnje po razširjenji mej proti jugu.

V prvem delu svoje knjige, posvečene Nj. Visočanstvu knezu Nikoli I., opisuje Schwarz od 1—338. strani prav obširno svoje potovanje iz Reke v Zadar, potem po Dalmaciji v Kotor, od tod na Cetinje, s Cetinja skozi Crmnicu čez Sutormanovo sedlo v Bar in dalje v Olcinj, Sv. Nikolaj ter po Bojani navzgor v Skadar. Iz Skadra se je vozil po skadarskem jezeru in potem jahal v Podgorico, od tod pa po Cetski dolini skozi Špuž in Danilovgrad pod samostanom Ostrog čez sedlo Planinica v Nikšić. Od tod se je podal v vzhodni del Črne Gore ali Brda, in sicer čez visoko planoto Krnovo v Šavnike in potem po dolini Tušine navzgor čez Sinjavino v Kolašin, a od tod nazaj v dolino Morače, kjer leži v prekrasnem predelu samostan Morački, ter naposled navzdol po dolini Morače v Podgorico in nazaj čez Rjeko na Cetinje. Med to opisovanje je vpleteno osem prav čednih slik, ki predstavljajo najlepše in najzanimljivejše kraje v Črni Gori.

Iz tega opisa se vidi prav jasno, kako Schwarz navlašč išče čudnih, slučajnih dogodkov, ki naj bi efekt delali na čitatelja in napravili zelo interesantno pisateljevo potovanje. Zato pa je vpel g. Schwarz opis narodnih praznikov in slavnostij, kakor bi se bile v pričo njega in prav slučajno vršile. Časih se celo dozdeva, kakor bi si bil pisatelj poprej sam ustvaril kako idejo in da potem išče za njo dokazov, namesto da bi objektivno opazoval in potem tolmačil opazovane prikazni. Svoje nemško mišljenje in čutenje kaže pisatelj prav po nepotrebnem in prevečkrat tudi v Črni Gori. Zato so primere „mit dem grossen deutschen Vaterland“ zelo navadne in njegovo srce se neizrečeno razveseli, ako najde kje še tako slabo pivo, katero on pa vedno imenuje „den edlen Gerstensaft“. Še bolj pa se je bil Schwarz vzradoval, ko je našel v Nikšići nemški „Glanzwichse“! Zato pa hvali Črnogorce, da znajo spoštovati in ceniti „nemško kulturo“.

Temu nasproti je Schwarz velik revež v poznanji slavenskih običajev in jezikov. Zato neizrečeno spakuje naše besede, n. pr. „raki“ mesto „rakija“, „govozd“ namesto „gvozđ“. V pisavi lastnih imen se drži nemškega pravopisa, ali tako nespretno, da piše n. pr. Schelia mesto „Čelija“. Od vseh črnogorskih običajev se zdi Schwarzu „najbarbaričnejši“ tisti, da ne spoštujejo in povzdigajo žen, kakor Nemci in zapadni Evropejci, nego da jim prepuščajo vso skrb za domače delo. Prav smešno je slišati našega pisatelja, kako uči črnogorske junake svojim ljubicam in ženam roke poljubovati! Jaz mislim, da Črnogorci

že sami boljše vedó, kaj se junaku spodobi in da brez laskanja ženskam lahko postanejo izobražen narod. Pripeti se tudi Schwarzu, da si krivo tolmači črnogorske običaje, ker ne razume jezika. Tako mu je krčmarica v Nikšići odgovorila na prašanje, odkod ima krompir: „Oprostite, žene so ga danes prinesle iz Risna“. Iz tega „oprostite“ sklepa Schwarz, da se v Črni Gori smatrajo žene za „nečista bitja nižjega plemena“. A siromak ne ve, da Srb vsak odgovor tujcu in višjemu začena z „oprostite!“

Drugi važnejši del Schwarzove knjige (str. 339—472) obdeluje geografijo Črne Gore. Temu delu je pridejana precej dobra karta (1:600.000), katero je pisatelj sam načrtal po korektorskih polah velike, še neizdane karte ruskih oficirjev, ki so vso Črno Goro v zadnjih letih premerili in načrtali. Ta karta popravlja marsikatero netočnost in izmišljenost dozdanjih Kiepertovih in avstrijskih generalnih kart.

Črna Gora meri zdaj v obsegu novih mej 94 □ miriametrov in šteje po najnovejših poročilih le 160.000 prebivalcev (mesto 236.000 po Behm-Wagnerji). Od teh je manjšina, t. j. 75.000, moškega spola (vsled zadnjih vojen). Po veri je 140.000 pravoslavnih, 15.000 mahomedancev in 5.000 katoličanov (v Baru in Olcinji). Ime „Črna Gora“ je prvikrat v Schwarzovi knjigi še dobro razloženo, da ne prihaja namreč od boje črnogorskih sten (ki je svetlo-siva, a ne črna), nego od „crn“ v pomenu pust, divji, nerodovit in nesrečen. Tega mnenja so tudi Črnogorci sami, ker imajo navado govoriti: „crno ti bilo tvoje lice, poernila ti radost, majka, diete“ i. t. d. Črnagora je torej žalostna, nesrečna gora. Nesrečne pa so nekatere druge Schwarzove izpeljave, n. pr. Durmitor od latinskega „dormire“, češ, da ta gora pod svojo belo sneženo odejo spava!

Prav dobro je v Schwarzovi knjigi opisana vertikalna razgloba Črne Gore. Zahodni del do Cete je visoka planota, počez 800 m. visoka, ki je pa od severa proti jugu nagnena. Na njenem zahodnem robu se vzdigajo krajne gore še do 1700 m. in čez. Na tej planoti se vzdigajo posamezni vrhunci kakor otoci iz morja, ali čim dalje proti jugu, tem redkejši so. Ta del Črne Gore je sestavljen iz apnenca, ki pripada kredni tvorbi.

Ves drugačen je vzhodni del Črne Gore („Brda“), na vzhodni strani Cete. Tu je površje pokrito z vzporednimi, od severa proti jugu sezajočimi pogorji, ki se precej visoko vzdigajo in imajo navadno prav velike gore. Vender se nahajajo tudi na teh pogorjih majhne planote in le redko je hrbet v greben zóžen ali pa v vrhunec naostren. Srednja visokost onih planot ali „planin“ znaša 1000—1200 m., a nad temi

se vzdigajo posamezni vrhunci še 800—1200 m. Vzhodna Črna Gora je sestavljena iz mnogo starejšega apnenca, spadajočega v jursko in triasno tvorbo. Vmes se nahaja premnogo peščenca in laporja (trias), da, celo eruptivnega kamena in rudečega rogovca. Okoli Podgorice se nahajajo tudi tercijarne tvorbe morskega izvora. (Natančnejšo geologijo Črne Gore izda v kratkem Dr. Tietze na Dunaji.) Zaradi svoje geologične sestave so Brda mnogo rodovitnejša, nego prava Črna Gora in tudi bogatejša gledé rastlinstva, tako da je Schwarz napisal celó poglavje o črnogorski flori.

Ruski oficirji so tudi črnógorske vrhunce trigonometrično zmerili in našli precej različne visokosti od onih na avstrijski generalni karti (barometrično zmerjenih). Zato naj pristavim tu sem visokost najvažnejših gor v metrih. Kralj vseh vrhuncev v Črni Gori je Durmitor na severu deželice, 2483 m. (do zdaj se je cenila njegova visokost na 2600). Hitro za njim pride Kom Kučki 2448 ob jugovzhodni meji in potem Maglic (na severozahodni meji) 2347 (na avstr. karti 2260) ter Ostri Kuk (med Ceto in Moračo) 2300 m. Malo nižji so: Vlasulja (med Ceto in Moračo) 2296, Stô (med Moračo in Kolašinom) 2232, Visitor (nad Gusinjem) 2114, Jablanov Vrh (nad Kolašinom) 2168, Maganik (med Ceto in Moračo) 2018 in Vojnik (nad Nikšićem) 1968 m. Mnogo nižje so gore v pravi Črni Gori, n. pr. Štirovnik 1723 (na avstr. karti 1759) in zraven njega Lovčen 1631 m. med Kotorom in Cetinjem. V severozahodni Črni Gori se vzdigata Vadar 1513 in Pusti Lisac 1448; a v južni Rumija nad Barom ter Lisin 1334 in Mosura 623 m. nad Olcinjem. Cetinje leži visoko 638 m., Nikšić 652, Kolašin 933, a Podgorica le 43 m.

(Konec prih.)

S. Rutar.

Slovenski glasnik.

Štiri slavnostne pesni o prihodu Nj. V. presvetlega cesarja Franca Jožefa I. na slovensko zemljo dné 11. julija 1883 smo iz „Slovenskega Naroda“ ponatisnili v denašnji številki za tega delj, ker se nam škoda zdi, da bi pozabljeni ostali taki biserji slovenskega pesništva ter se poizgubili po političnih listih. Prvi, prekrasni pozdrav S. Gregorčiča je vrhu tega natisnen tudi v Matičinem „Spomeniku“. Znano je, da sta ga komponirala dva skladatelja, g. Fr. S. Vilhar in g. prof. Fr. Grbec. Vilharjevo kompozicijo so peli narodni pevci pri velikanski bakljadi dné 11. julija v Ljubljani; Grbčevo pa pri slav-

nostni gledališki predstavi 12. julija. Št. 3. je prav lepo in z vsem občutkom deklamovala gospodična H. pl. Lehmanova v ljubljanskem gledališču 12. julija, a št. 2. gosp. notar Gruntar pri narodni veselici v Logatci dne 16. julija. Pravijo, da je gosp. Stritar svojo lepo odo (št. 4.) razdelil med narod v 3000 iztisih. Možno! „Ljubljanski Zvon“ ni videl nobenega.

Habsburžani v deželi Kranjske 1282—1882. Slavnostni spis ob godovanji šeststoletnice od združitve Kranjske zemlje z Avstrijo. Na svetlo dal deželni odbor. Spisal August Dimitz. Risarje hist. slikarja Andreja Grolla. Ljubljana. Tiskarna Ig. v. Kleinmayr et Fed Bamberg 1883, 4, 73 str. Cena po 3 gld. — Slavnoznani zgodovinar kranjski, gosp. c. kr. višji finančni svetovalec Avgust Dimitz nam v tej slavnostni knjigi pripoveduje, kaj so Habsburški vladarji slavnega, velikega, lepega, v dušnem in materialnem oziru koristnega zvršili na Kranjskem v preteklih šeststo letih. Mnogo je časa šeststo let, dolga je vrsta tridesetih vladarjev, ki so od Albrehta I. do Franca Jožefa I. gospodovali na Kranjskem, in ogromno je število zgodovinsko imenitnih dejanj od l. 1282—1882, toda g. pisatelj je s svojim bistrim, izurjenim očesom iz ogromnega gradiva izbral, kar je posebno važnega in imenitnega za politično in kulturno zgodovino našo ter ognjvi se vseh podrobnostij in posameznostij s spretnim peresom svojim narisal nam veličastno celotno in pregledno sliko, v kateri čitatelj vidi vse, kar je Kranjska prebila ter od svojih vladarjev lepega in koristnega prejela v dolgi vrsti šestih sto let. Dikcija je lepa in vznesena in pripovedovanje brez vse oratorične navlake mirno, točno, premišljeno in prijetno. Dovršen je tudi slovenski prevod, katerega je oskrbel g. Josip Cimperman. Tudi tiskarna Bambergova je storila vse, da bi podala občinstvu knjigo, dostojno slovesnemu prazniku, kateremu je namenjena. Papir je izboren, začetne črke, obrobek in konečne vinjete lepo risane, tisk posebno razločen in krasen. Sploh želimo tej v vsakem oziru dovršeni knjigi mnogo naročnikov.

Deputacija „Maticе Slovenske“ pri cesarji. 13. m. m. ob 11. uri dopoldne je bila deputacija „Maticе Slovenske“, obstoječa iz gg. predsednika župana Grassellija, podpredsednika prof. Levca in odbornika prof. Šukljeja vzprejeta v avdienci od presvetlega cesarja, da Mu izroči prekrasni „Spomenik“, katerega je o šeststoletnici na svetlo dala „Matica Slovenska“. Gospod predsednik je cesarja ogovoril tako:

Veličanstvo!

„V obeh deželah, kateri te dni praznujeta slavnost šeststoletnega združenja s presvetlo krono Habsburško, stanujejo Slovenci v velikem številu, na Kranjskem zlasti je Slovencev ogromna večina prebivalstva.“

„Matica Slovenska, literarno društvo, katero ima svoje ude po vseh deželah, koder prebiva slovenski narod, štela si je v svojo dolžnost, da tudi na literarnem polji postavi patrijotičen spomenik svečanosti, katero zdaj obhajajo do malega vsi Slovenci. Izdala je v to svrhu slavnostno knjigo in preudano prosi: Vaše Veličanstvo blagovoli premilostno vzprejeti jeden izvod te knjige!“

Nj. Veličanstvo je na to blagovolilo odgovoriti:

„Es freut Mich sehr, diesen neuen Ausdruck der patriotischen Gesinnungen Meiner treuen Slovenen entgegen zu nehmen.“

To je slovenski:

Jako Me veseli vzprejeti ta novi izraz patriotičnega mišljenja Mojih zvestih Slovencev."

Na to je presvetli cesar vprašal deputacijo, koliko članov ima Matica. Pozvedoval je, ali ima svoje člane samo na Kranjskem, ali tudi po drugih slovenskih pokrajinah, osobito je želel vedeti, če ima tudi na Štajerskem kaj članov. Napósled je vprašal, kakšne knjige daje na svetlo Matica. G. predsednik Mu odgovori, da izdaje izvirne znanstvene in poučne spise, pa tudi prevode, osobito leposlovnih del, letos pa, da je izdala samo ta „Spomenik“.

Na to je bila deputacija premilostno odpuščena.

Najlepša knjiga slovenska, kar jih je bilo natisnenih od l 1550. do današnjega dne, to je gotovo „Spomenik o šeststoletnici začetka Habsburške vladne na Slovenskem“. Založila in na svetlo dala Matica Slovenska. Natisnila Ig. v. Kleinmayr et Fed. Bamberg v Ljubljani 1883, 4, I—VIII + 241 str. Ker bomo o svojem času prinesli strokovnjaško oceno o vsebini tega Spomenika, hočemo danes samo naštetih posamične-spise, katere obseza, ter opisati na kratko vnanjo obliko njegovo. Vsebina mu je ta; 1. Predgovor; 2. S. Gregorčič: Pozdrav Nj. V. cesarju; 3. Fr. Šuklje: Avstrijsko medvladje in ustanovitev Habsburške vladne na Avstrijskem; 4. Anton Funtek: V jednjasti dan julija 1883; 5. Ivan Lavrenčič: Habsburžani ustanovniki Ljubljanske škofije in zaščitniki katoliške vere na Kranjskem; 6. Ivan Navratil: Anton Janša, slavni kranjski čebelar; 7. Fr. Hauptmann: Jurij Vega; 8. Krilan: Rada; 9. Simon Rutar: Slovenske dežele in ustanovitev Vojaške Krajine za Ferdinanda I. — Vsa vnanja oblika knjige je zvršena po navodilu mestnega inženirja in arhitekta g. Ivana Dufféja, kateri je naslovnemu listu, obrobku vsakega posamičnega lista, začetnim črkam in vinjetam v zlogu italijanske renesance narisal načrte, ki so bili potem na Dunaji v baker vrezani. Osobito krasne so začetne črke, v katerih je vpodobljena vsebina vsakega posamičnega spisa. Knjiga je natisnjena z novimi razločnimi črkami (srednjevečna antika) na izbornem angleškem papirju rumenkaste barve. A pet izvodov (za cesarja, dež. predsednika barona Winklerja, ljubljansko licejalno biblioteko in za Matičin arhiv) se je natisnilo na papirju iz japonske državne papirnice v Oji Tokio; teh pet iztisov je tudi po Dufféjevem načrtu vezal c. kr. dvorni knjigovez L. Groner na Dunaji v bel pergament z rudečimi in modrimi ornamentami v italijanski renesanci. V sredi zgornje platnice je v modrem polji narejen zlati monogram *F. J. I.* Tistemu izvodu, katerega je Matica poklonila Nj. Veličanstvu, naredila sta po Dufféjevem navodu izrezovalec g. Anton Mlakar in J. Mathian prekrasno šatulo iz orehovega in ebenovega lesa, na katere pokrovu je v srebru vdolan monogram Matice Slovenske *M. S.* z letnicama 1283. in 1883. — Tudi v tipografičnem oziru je knjiga dovršena, za kar gre posebna hvala tiskarni Bambergovi. Konečno omenjamo, da ta „Spomenik“ prejmo samo tisti matičarji, ki za l. 1883. naprej plačajo svoj letni donesek.

Slovenska predavanja na graškem vseučilišču. V „Slovenskem Pravniku“ leta 1870. sem našel kratko opazko, da so se nekdaj na graškem vseučilišču razlagali nekateri predmeti v slovenskem jeziku. Želeč kaj več o tem pozvedeti, posebno kedaj in doklej so bila ta predavanja, in pa, se li ni morebiti kdaj tudi

na drugih fakultetah v slovenskem jeziku predavalo, začel sem natančneje preiskovati. Ker so pa take stvari zanimive za vsakega, ki se peča z razmerami našega naroda, naj jih motri s političnega ali s kulturnega stališča, bodi tukaj plod teh raziskovanj priobčen.

Prva predavanja v slovenskem jeziku so bila, kolikor sem mogel zaslediti, leta 1828. in to na modroslovski fakulteti in na medicinsko-kirurgičnem oddelku. Jeseni leta 1850. začelo pa se je na bogoslovski in pravoslovni fakulteti v slovenskem jeziku predavati.

A. Na medicinsko-kirurgičnem oddelku: Tukaj je čital dr. Janez Nep. Kömm, redni, javni profesor, doslužen rektor liceja in chirurgus primarius v javni bolnici, od leta 1828. do leta 1834., pa le zimske tečaje: „Ueber theoretische und praktische Geburtshülfe in windischer Sprache nach Anton Makowitz's Handbuch der Geburtshülfe für Hebammen auf dem Lande, aus dem grossen Lehrbuche Raphael Johann Steidele's herausgezogen und ins Krainer'sche übersetzt, Laibach bei Johann Friedrich Eger“. Od leta 1835. do leta 1839. je čital „nach eigenen Schriften in windischer Sprache“, od leta 1840. do konca zimskega tečaja 1848/49. pa „nach eigenem Lehrbuche betitelt: „Bukve od porodne pomozi sa porodne pomožnice na kmetih“. Saloshil Franz Ferstl v Gradci. Johannes Lovrenz Greiner 1840.“ —

Od leta 1849. se na tem oddelku v slovenskem jeziku ni več predavalo.

B. Na modroslovski fakulteti je učil od jeseni leta 1828. javni [gimnazijalni] profesor slovenščine Koloman Kvas [Quass] slovenščino (Unterricht in der windischen Sprache) „nach Dainko's Lehrbuch der windischen Sprache. Graz, 1824“, po 4 ure na teden. Po tej slovnici je poučeval do jeseni leta 1841. Takrat pa je začel učiti „nach Murko's Lehrbuch der windischen Sprache. Graz, 1832“; po tej knjigi je poučeval do poluleta 1850/51. V tečaju 1850/51 je učil „über die Formenlehre der slovenischen Sprache“. To predavanje je za nas posebno zaradi tega zanimivo, ker nam kaže, da so do tega časa Slovenci, vsaj štajerski, v nemškem jeziku imenovali naš jezik „windische Sprache“, pa da so od leta 1850. sem začeli se poprijemati izraza „slovenisch“, kateri je s časom po polnem prvega izpodrinil, prepustivši mu še samo nekaj veljave v psovalnem leksikonu naših severnih prijateljev. Od tedaj je predaval v prvem tečaju „über die Formenlehre der slov. Sprache“, v drugem pa „über Syntax und Stylübungen der slovenischen Sprache“ ali pa na opak.

Učil je do letnega tečaja 1867., t. j. v tem tečaju ni več učil, kajti takrat je začel predavati g. dr. Krek, in g. Kvas se mu je takoj skromno umaknil, ali pa ga je bolezen k temu prisilila.

C. Na bogoslovski fakulteti je začel v zimskem tečaju 1850/51. dr. Matija Robič, redni javni profesor, v slovenskem jeziku predavati, in sicer je imel „Vajo v slovenskih pobožnih nagovorih“ po jedno uro na teden. Ravno tako v poluleti 1851, 1851/52, 1852, 1852/53. V letnem tečaju 1853 imel je „Vajo v razlaganju krščanskega nauka“ tudi po jedno uro na teden.

Jeseni 1853. je stopil na dr. Robičevo mesto javni redni profesor dr. Jožef Tosi, ki je imel v tem tečaju „Vajo v pobožnih nagovorih“. V naslednjem tečaju 1854. je imel „Vajo v krščanskem nauku“. „Vajo v pobožnih nagovorih“ je imel še potem v tečajih 1854/55, 1855, in 1855/56.

V zimskem tečaju 1855/56. je bilo zadnje slovensko predavanje na tej fakulteti.

Č. Na pravoslavni fakulteti so se začela jeseni 1850. slovenska predavanja. V tečaju 1850/51. je bral „Čez avstrijsko državljansko pravo v slovenskem jeziku gospod dr. Jožef Krainc ko docent skoz 8 ur.“

Exempla trahunt, to vidimo tudi tukaj. Že v naslednjem letnem tečaju 1851. sta posnemala njegov vzgled dva profesorja, tako da so bila v tem tečaju tri predavanja v slovenskem jeziku. Razlagali so namreč:

„Avstrijsko državljansko pravo skoz 7 ur“ dr. Jožef Krainc;

„Red kazenske pravde skoz 4 ure“ dr. Janez Kopač [redni javni profesor, doslužen rektor c. kr. vseučilišča v Inomostu], in pa

„O avstrijskih kaznovavnih postavah čez hudodelstva skoz 3 ure“ izvenredni javni profesor dr. Josip Skedl.

V naslednjem zimskem tečaju 1851/52. so čitali ti trije ravno o istih predmetih, samo da je dr. Skedl čital zdaj po jedno uro več, namreč po 4 ure na teden.

V letnem tečaju 1852. se je dr. Kopač že navolil ter je opustil slovenska predavanja. Čitala sta torej še: dr. Jožef Krainc „Avstrijsko državljansko pravo“ po 7 ur, in pa dr. Josip Skedl „Avstrijsko kazensko pravo“ po 4 ure.

V tečaju 1852/53. sta čitala ravno tako dr. Jožef Krainc „Avstrijsko državljansko pravo“ po 7 ur, dr. Josip Skedl pa „Novo knjigo kazenskih postav čez hudodelstva“ po 4 ure.

V tečaju 1853. je čital dr. Jožef Krainc zopet „Avstrijsko državljansko pravo“ po 7 ur, a dr. Josip Skedl je razlagal „Novo knjigo kazenskih postav čez hudodelstva, pregreške in prestopke“ po 4 ure.

V zadnjem letu je bil dr. Krainc izpitavatelj pri judicijalnem izpitu. Zanimivo bi bilo zvedeti, ali ni morebiti kandidate, ki bi to želeli, in ki so pri njem slušali avst. pravo, izpraševal v slovenskem jeziku? Gotovo je še več juristov, ki so v tem času bili na graškem vseučilišču ter se še spominjajo tega. Morebiti nam ta ali oni stvar razjasni.

Jeseni l. 1853. je bil dr. Krainc imenovan za profesorja na pravno akademijo Sibirsko na Erdeljskem, od koder je bil koncem leta 1870. na vseučilišče v Inomost prestavljen.

V slovenskem jeziku je predaval še samo dr. Skedl ter razlagal „Novo knjigo kazenskih postav čez hudodelstva“ po 4 ure v tečajih 1853/54 in 1854. Pa vidi se, da, kakor ga je dr. Krainc vzgled vzpodbudil, da je tudi on začel v slovenskem jeziku razlagati, ravno tako hitro je omagal ter se navolil, ko je zapustil dr. Krainc graško vseučilišče.

Od julija leta 1854. se ni nobeden pravniški predmet več v slovenskem jeziku razlagal.

V „Slovenskem Pravniku“ leta 1870. na strani 53. se čita, da je dr. Skedl razlagal kazenski zakonik, da pa je „vender to reč le pritiral do 5. §., ker ni bil našega jezika zadosti zmožen“. To je gotovo pomota, ter bo to najbrž veljalo o dr. Kopači, ki je svoja predavanja res le do 3. tečaja „pritiral“, ne pa o dr. Skedlu, kateri je celih 7 tečajev predaval, ter tedaj gotovo bil zadosti zmožen slovenskega jezika.

Ivan Dečko.

dolžnost nasproti svobodomiselstvu že izpolnil. Ali tega po mojem mnenju ni storil.

Pojmi, na katere se oslanja ta analiza — marksizem, naprednjaštvo in katolištvo, so zelo neopredeljeni ter nestalni in zahtevajo pri uporabi veliko pozornosti. Dejstvo, na katero hočem s tem opozoriti, je razvidno na primer že iz tega, kako jih uporablja urednik, ki govori o njih v splošnem uvodu zdaj kot o „politično-kulturnih krogih“, zdaj samo kot o „idejnih okvirih“. Poleg tega ima v konkretnem svetu, to je na nekem kraju in v nekem času vsaka življenjska aktivna doktrina drugačno podobo nego v abstraktni formulaciji. Tako je bilo in je nedvomno tudi z našim marksizmom in gotovo je, da je bil tedanji slovenski socializem le približen in morda dokaj naiven posnetek osnovne ideologije. Celo stare in docela izdelane doktrine, kakor je katoliška, doživljajo neprestane metamorfoze in lahko se na primer reče, da se današnje slovensko katolištvo dokaj razlikuje od katolištva predvojnih časov. To prožnost katolištva ugotavlja samo mimogrede tudi urednik, ko govori na XII. strani uvoda o nekem „katoliškem kritiku, vzraslem v času naturalistične literature“.

Vseh teh različnosti urednik ni mogel upoštevati. Okrajšal in poenostavil si je svojo nalogo na ta način, da je pri marksizmu in katolištvu predvsem pokazal Cankarjevo stališče do čiste doktrine, s čimer je dal svoji analizi v nekem smislu morda celo trajnejše in zanesljivejše osnove. Ni pa upravičeno, da ni prav tako storil tudi pri naprednjaštvu, da ni tudi tu, kakor pri socializmu in katolištvu spregovoril o njegovem čistem bistvu in o Cankarjevem odnosu do njega. Kajti če pravi v III. zvezku, da je „kulturno jedro slovenskega svobodomiselstva... obstajalo iz prave materialistične filozofije“, je jasno, da ne govori o esenci te duhovne smeri, marveč samo o njeni trenutni in konkretni slovenski spaki. Materialistična filozofija prav gotovo ni in ni bila idejna osnova svobodomiselstva, če ga namreč ne motrimo kot politično stranko jalovega slovenskega meščanstva in samo kot trenuten pojav, marveč kot idejno smer, kakor je prof. Cankar motril katolištvo in marksizem. Resnična osnova svobodomiselstva je individualistična svobodoumnost, to se pravi odklanjanje dogmatizma, vseh privzgojenih in pricepljenih nedotakljivih resnic, in zavest, da ima vsak človek pravico, če ne dolžnosti, graditi si in preustvarjati svoj svetovni in religiozni nazor po zahtevah svoje narave. Ta svobodoumnost ne zanika religioznosti, a zanika religije, kolikor niso svobodno izbrane, ne zanika ne duha ne resnice, marveč odklanja vsako prisilno vero bodisi v duha bodisi v materijo, zavrača enkratno razodetje in veruje v trajno vršče se raz-

ali resnica je prišla na dan; župan je izgubil svojo oblast, Antonija pa so zopet pustili iz zapora. Že prej se je Marijin brat Marko zaljubil v Elviro, sestro Alfredovo, in ko je ravno dovršil svoje nauke ter postal doktor zdravilstva, želel se je z njo poročiti, toda oče Elvirin nikakor ni v to dovolil. Elvira je obupavala, oče pa je besnil. Na dan Marijinega in Matinega ženitovanja umori Antonio starega Salettija, ki je njegov oče, prinese nezavedno Elviro Marku in ubije sam sebe. Dejanje se dobro zapleta in razvija, a značaji so tako dobro risani, da vidiš vedno živega človeka pred seboj. Ne le za tu navedena lica, ampak tudi za vse ostale menj imenitne osebe je pisatelj imel pred očmi stare dobre znance iz svojega kraja, in ravno tako so tudi posamezne dogodbe po večem resnične. Kdor ne pozna Istre, videl bo v tej pripovedki žalostno usodo tamošnjih Hrvatov, a kdor jo pozna, čital jo bode tem slastneje, ker se bode v duhu z nova preselil v lepe kraje vzhodne Istre, ki ostanejo človeku vedno v dobrem spominu zaradi prirodnih krasot in zaradi poštenega tamošnjega naroda. Poudarjati nam je tudi politično stran te pripovedke, v kateri nam pisatelj bolj nego z vsako drugo razpravo opisuje neopravičeno in krivično gospodstvo isterskih Lahonov, ki hrvaški narod duševno in telesno zatirajo. Preverjeni smo, da bo ta pripovedka isterske Hrvate bolj osvetila, nego deset političnih brošur. Toliko nam se je zdelo potrebno povedati, da bi slovensko občinstvo opozorili na novega hrvaškega romanopisca Kumičić-Sisolskega.

Od istega pisatelja je ravnokar v 3. zvezku univerzalne biblioteke prišla na svetlo predelana njegova starejša pripovedka „Slučaj“. — Od hrvaške biblioteke je prinesel 9. zvezek Brlekovičev prevod ruske pripovedke „Ivan Ivanović i Ivan Nikiforič“ od Gogolja, a 10. zvezek Galčev prevod novele „Pont-des-Artska prosjakinja“ od Vilima Hauffa. — Na polji lirikega pesništva se je pokazal novi hrvaški pesnik Josip Milaković, ki je pod imenom „Hrvačanke“ (cena 40 nov.) izdal snopč svojih prvencev, po katerih kritika sodi, da pričajo o lepem daru mladega pesnika, kateremu da treba samo „nauke, marljivosti i volje“. — Milan Grlovič je zložil v pesem pripovedko „Mrtva ljubav“. (Cena 20 nov.) — Od že omenjenih Harambašičevih „Ružmarink“ sta od zadnjega našega poročila prišli na svetlo že drugo in tretje izdanje, kar najbolj priča, kako se je mladi pesnik občinstvu priljubil. Že omenjena izvirna drama „Maja“ je tudi tiskana in se prodaja po 30 nov. — V Senji so bogoslovci pohrvali in izdali historičsko pripovedko iz XV. veka „Posljednji car“. (Cena 50 nov.) —

Beletrističnim proizvodom nam je pristojevali tudi dve knjižici za mladino. Neutrudni pisatelj Ljudevit Tomšić je izdal 2. zvezek „izvornih pripovedi hrvatskoj mladeži“, v katere nabira samo najlepši cvet iz dozdanje hrvaške književnosti. Gotovo lepo in posnemanja vredno začetje, kateremu želimo najboljši uspeh. Akademijška knjigarna pa je poleg znane „hrvatske biblioteke“ začela izdavati „biblioteko za mladež“, zvezek po 12 nov. Prvi zvezek je prinesel „Pomorčice“, pripovedke staroga mornara od A. Hajdenaka. —

Pedagogijsko literaturo je pomnožil J. Širola v Bakru s prevodom prelepe knjige „Misli ob uzgoju djece“, ki jo je francoski napisal Mih. Montaigne.

Akademija znanostij je dala na svetlo dva nova zvezka „Rada“ s prezanimljivo vsebino. V LXV. knjigi čitamo: „Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku“ od M. Valjavca; „pastirski razgovori“ u Katančičevih „fructus auctumnales“ od dra. Maixnera; „prvi ljetopisci in davna historijografija dubravačka“ od Nodila; „novi izvori za dalmatinsku epigrafiju“ od S. Ljubića; „dubravački dijalekat, kako se sada govori“ od Budmanija; nekrolog Ami Bouéja od Gj. Pilara; životopis dra. Josipa Schlossera viteza Klekovskega od Ljud. Vukatinovića. — LXVI. knjiga pa ima le-te razprave: „Noviji pokret u botanici“ od Ljud. Vukatinovića; „contribuciones ad floram terrae Slavorum meridionalium“ od M. Gandogera; „sauropsidi ili teorija postanka ptica od gmazova“ od dra. Lazara Cara; „o nekojih pokusih sa statičkom munčinjom“ od dra. V. Dvořaka; „ostanci kvaternih sisara gore zagrebačke“ od dra. D. Gorjanovića. Ta knjiga nam je veselo znamenje, da tudi na znanostno polje dohaja čim dalje tem več novih delavnih močij; a učen gospod Gandoger iz Arrasa je prvi Francoz, ki je svoj spis poslal jugoslovanski akademiji, da ga priobči v svojem glasilu. Pri tej priliki naj povemo še to, da po smrti slavnega in prerano umrlega Daničiča jugoslovanska akademija nikakor ni ustavila izdavanja velikega svojega „rječnika“, ampak učenega profesorja Budmanija je iz Dubrovnika pozvala v Zagreb in mu poverila imenitno delo. Gospod Budmani pridno dela po osnovi Daničičevi in že se tiska peti zvezek. Zunanja oprava in razredba se ne bode nič ločila od dozdanih zvezkov, a kakšna bode notranja vrednost prihodnjih zvezkov, o tem zdaj ne moremo soditi, akoprem se strokovnjaki nadejajo najboljšemu vspehu.

Dr. Bogoslav Šulek je te dni izdal knjigo „Hrvatski ustav godine 1883“, v kateri na 320 straneh razlaga državno-pravno stanje in ustavne pravice hrvaškega kraljestva. Ta preimnitna knjiga je namenjena zlasti zastopnikom nekdanje Vojaške Krajine, ki bodo letos prvokrat skupaj z ostalimi svojimi rojaki sedeli v hrvaškem saboru ter se bodo iz nje mogli seznaniti s pravicami, katere so narodu v ustavni državi postavno zagotovljene. Pa tudi vsak Slovenec, kateremu so mar razmere najbližnjega mu bratovskega naroda, bode rad segel po tej poučni knjigi. Razen predgovora in uvoda so v knjigi le-ti oddelki: Država i ustav; ustav i samostalnost; sabor; glavna načela ustava; vlada; trojedna kraljevina; Rieka; Dalmacija; turska Hrvatska; Medjumurje; postanak i dospjetak vojničke krajine; okoliš trojedne kraljevine; postranstvo ili obseg trojedne kraljevine; pučanstvo ili narod; vrela našega ustava; Corpus juris; razvitak i miena našega ustava, 1. razdoblje samostalnih vladalaca (od VII. do XII. veka), 2. razdoblje od Kolomana do Fredinanda I (od godine 1100—1527), 3. razdoblje od Ferdinanda I. do Ferdinanda V. (od godine 1527—1848), 4. razdoblje od Ferdinanda V. do Franje Josipa I. (od godine 1848—1882). Ta vsebina najbolj priča, kolikani koristna in potrebna je ta knjiga vsakemu domoljubu, posebno pa onemu, kateremu je vsaj nekoliko poverjena usoda njegove domovine. Cena 1 for. 20 nov. — Pravnikom so dobro došle dve praktično-znanstveni knjigi in sicer „Tumač k obćemu avstrijskomu građanskomu zakoniku“ svezak IV. knjige II. od dra. Marijana Derenčina, ki po svojem temeljitem znanji spada med prve hrvaške pravoslovce; in „odvjetnički red“ od dra. Hinkovića. Od školskih knjig je prišla

na svetlo „Povjest hrvatske književnosti“ za kandidate učiteljstva. Drugo popravljeno izdanje. Cena 60 nov. — Nobena stroka se v najnovejšem času na Hrvaškem tako marljivo ne obdeluje, kakor poljedelstvo in gozdarstvo, in danes nam je zopet omenjati treh knjig te vrste. Vlad. Kiseljak je izdal „Nauk o čuvanju šuma“ razjasnjen s podobami. Cena 70 nov. Ravnatelj kmetijske šole v Križevcih gospod Vihodil spisal je „Nauku o umnom gospodarenju“ I. dio, zvezak I. Cena 50 nov. V Zadru pa je prišel na svetlo prevod talijanske knjižice „Kako se pravi vino“ od Carpenega. Cena 50 nov. — Kdor bi se hotel seznaniti s hrvaško obrtnijo, zanimalo ga bo „Izvišće o o tršćanskoj izložbi“ od Milana Krešića, tajnika trgovske in obrtnijske zbornice v Zagrebu. Cena 1 for. Na Hrvaškem obrtnija ni tako razvita, kakor v drugih deželah, pa tudi ni tako neznatna, kakor se navadno misli, zlasti je tako zvana domača obrtnija od nekdanje dosti imenitna. Na lanski tržiški razstavi so si Hrvatje napravili poseben paviljon in imeli so lepo priliko pokazati pridelke svojega „uma in dlana“, in res danes svet o Hrvatih in o Hrvaški v marsičem drugače sodi. Omenjeno „izvišće“ nam pojasnjuje na tanko vspehi hrvaške razstave v Trstu. Na lici nam že sama tiskarska ornamentika kaže, da je knjiga hrvaška. — Hrvaški časopisi so se s 1. junijem t. l. pomnožili za dva. V Novi Gradiški izhaja vsako soboto zabavno poučni list „Gradiščanin“, v Brčkom v Bosni pa tudi vsak teden „Bosana“. Želimo obema dolgo življenje, kajti baš v onih krajih bi dobro uredovani lokalni listi mogli mnogo koristiti.

Matica Srpska v Novem Sadu je izdala letos že dva zvezka svojega letopisa (uredjuje ga A. Hadžić), knjigi 133 in 134. Knjiga 133. obseza: 1. Alkalične bare kopelji u somborskeji okolini. Od prof. M. Petrovića. 2. Ciceronov govor protiv Katiline, Preveo Milan A. Jovanović. 3. Zakon od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih školah, preparandijah za pučko učiteljstvo v kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Rasprava M. Neškovića. 4. Kraj ponora (studenca). Pripovetka iz srpskoga života. Od St. V. Popovića. 5. Književnost: Ciparska nevesta. Pesma-novela od Pavla Hajza. Preveo Steva Tokin. Ocena J. Grčića. — Istorija sveta, pregled udešavan za srednje škole. Knjiga prva i druga. Napisao M. Zečević. Kritika Jovana Djordjevića. 6. Matica Srpska: Izvodi iz zapisnika književnog odbora i odeljenja 1880. godine. — Knjiga 134. obseza: 1. Vladika Danilo Jakšić Od Djordja Rajkovića. 2. Pogled na kulturu izloma i na upliv njezin u našem narodu. Od dra. Milana Jovanovića. 4. Nevenka. Novela Milana Savića. 5. Može li biti na zvezdama živih stvorova? Od prof. A. Matića. 6. U samoci. Pesme—ća. 7. Književnost: Istorija sveta, pregled udešavan za srednje škole. Knjiga prva i druga. Napisav M. Zečević. Kritika Jovana Djordjevića. (Nastavak.) 8. Matica Srpska: Izvodi iz zapisnika književnog odbora i odeljenja 1880. godine.

Fr. H.

Slovani na Saksonschem. Leta 1871. so šteli na Saksonschem še 20 Vendov na 1000 duš vse kraljevine; leta 1880 pa le še 17. L. 1871. so jih našteali vsega vkup 52.097, 1880. pa le 51.410. Od teh jih živi v Budišinskem okraji 48.225 vkup, drugi so razkropljeni po kraljestvu. Po mestih so povsod v manjšini, v Budišinu (Bautzen) je med 17.503 prebivalci 3066 Vendov, v Weissenburgu med 1.242 prebivalci le 204. Izmed vasij je po navadnem mnenju 204 vendiških, ali

samo 4 so popolnem vendiške in te štejejo le 217 duš, drugod so povsod pomešani z Nemci. Tako umira slovanstvo na Saksonskem že tisoč let, žalibože, umrlo bo vse; ali ob enem nam je živa priča, kako počasi izginjuje narod, resno svarilo onim, kateri mislijo, da bi mogli ponemčiti narod slovenski v nekoliko letih.

Fr. H.

Rusko „geografičeskoje občestvo“ je imelo 6. (18.) aprila glavno sejo. Iz poročila za leto 1882. posnemamo sledeče: Društvo je poslalo preteklo leto deset ekspedicij, da bi preiskavale znanstveno sosedne in domače še tako malo znane dežele. Izmed teh je šla jedna v Novajo Zemljo, jedna na otok Sahalin, jedna na Pamir, jedna v Merv, jedna v Kavkaz, jedna v Ural i. t. d. Krepro je podpiralo društvo tudi mednarodno podjetje, da se je napravilo po polarnih deželah štirinajst stacij za meteorologična opazovanja. Ruska jih ima na iztoku Lene, Jeniseja, na Novaji Zemlji, v ruski Laponiji. Izmed spisov, izdanih od občestva, so najbolj zanimljivi geografični slovar ruskega carstva (urednik P. P. Semenov) niveliranje Sibiriije, statistično-ekonomični pregled Bokharskega kanata in poročilo raznih ekspedicij. Občestvo stoji v zvezi s tristo učenimi društvi po vsej zemlji. Društvo razpolaga čez 100.000 rubljev premoženja, vlada pa je podpira prav radodarno. Odličnim delavcem na polji geografične vrednosti razdelilo je 19 premij.

Fr. H.

Kako je sloveniti ruske pesni, kaže nam naslednja, dovršeno iz Puškina preložena balada:

Dva vrana.

Puškin.

K vránu črni vrán letí,
Vránu črni vrán kričí:
Vrán! kjé najdeva kosílo?
Kjé kosílo in gostílo?

Vránu odgovarja vrán:
Kósil bodeš ves ta dán;
V čistem polji pri rakíti
Gospodár ubít leží ti!

Kdo ubil, zakáj, kakó?
Sókol njega vé samó;
Črni kónjic vé iz grada,
Vé gospá njegóva mlada.

Sókol zlétel v gáj vesel,
Kónj morilca náse vzél;
Žívega gospá junáka,
Mrtvega doma ne čaka.

Kalopèr.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levéc.
Uredništvo: v Novih ulicah 5. — Upravišstvo: na Marije Terezije cesti 5.

Popravki:

V vse slovenske liste, ki so objavili Gregorčičevo I. slavnostno pesen, ~~tedaj~~ tudi v „Ljubljanski Zvon“ št. 8, str. 481. se je vrnila tiskarska napaka. Čita se namreč v 11. verzū:

„On ded pravičen, čvrst in zdrav“

A čitati je ta verz:

„On ded pravéčen, čvrst in zdrav.“

Pesnik je vzel glavno goro in glavno reko kranjsko kot zastopnici vse dežele; goro pravéčno, — reko vedno mlado, vedno novo, ker vedno nove valove izlivajočo — kontrast, v katerem tiči tudi nekoliko alegorije. —

G. prof. Stritar prosi našo opazko v zadnji številki „Ljublj. Zvona“ popraviti tako, da je res svojo odo dal razdeliti med narod v 4000 (ne 3000) izvodih. —

Denašnji List piše na 568. str., da sta zemlji na Ugaru opuščeni že 150 let. To je zmota. G. Janez Kosler mi ravnokar pripoveduje, da sta opuščeni dobrih 80 let. Takisto mi potrjuje ustno g. Karl Rudež sam.

L.

